

Rapport om tillväxtavtalen

Tillväxt i hela Sverige

1. Inledning

Regeringens ambition är att skapa förutsättningar för tillväxt, sysselsättning och välfärd i hela Sverige. Genom en politik för utveckling och jämlikhet kan regionala obalanser motverkas och landet hållas samman. Tillväxten skall vara ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar.

Sverige har nu en god ekonomisk tillväxt. Den ökande ekonomiska aktiviteten leder till att situationen stadigt förbättras på arbetsmarknaden. Sysselsättningen stiger i både privat och gemensam sektor. Stadigt ökar möjligheten att nå målet att åtta av tio svenskar i arbetsför ålder skall vara i arbete år 2004. Arbetslösheten har sjunkit kraftigt under de senaste åren. Regeringens mål är att arbetslösheten skall vara maximalt fyra procent under år 2000. Detta mål ligger inom räckhåll.

Men hela Sverige får inte del av de goda tiderna. Vi har tendenser till överhettning i vissa regioner samtidigt som det är knappt ljummet i andra.

Många län brottas med en negativ befolkningsutveckling, stiltje på arbetsmarknaden och minskande offentlig och kommersiell service. Samtidigt har andra län problem med en stor och snabb inflyttning, brist på arbetskraft, stigande fastighetspriser och växande sociala spänningar. Vi har ett Sverige som utvecklas i två hastigheter, och i vissa fall även åt olika håll.

Det är mot denna bakgrund som arbetet med att formulera en ny regional tillväxtpolitik skall ses. Strategin är att på ett helt annat sätt än tidigare mobilisera alla goda krafter på den lokala och regionala nivån för tillväxt och sysselsättning. En dynamisk utveckling i Sveriges regioner kan stimuleras om konstruktiva parter samverkar och drar åt samma håll.

Bakgrund till beslutet och arbetet med de regionala tillväxtavtalen är några viktiga insikter.

Den första insikten är att förutsättningarna för tillväxt och sysselsättning ser olika ut i olika delar av landet – alltså måste politikens verktyg för att stödja en god utveckling anpassas till de olika regionernas skiftande förutsättningar.

Den andra insikten är att en alltför stark sektorsindelning av politiken leder till revirtänkande och ineffektiv resursanvändning. Politiken måste därför bättre stimulera samverkan och samarbete mellan olika aktörer och samordning av resurser för att åtgärder skall bli mer välriktade och effektiva.

Den tredje insikten är att näringslivets tillväxt-

möjligheter till stor del är beroende av hur det omgivande samhället fungerar - alltså måste politikens insatser på den lokala och regionala nivån bli kraftfullare för att en god utveckling i näringslivet skall uppnås.

Arbetet med den regionala näringspolitiken och tillväxtavtalen handlar alltså om att ge alla delar av vårt land möjligheter att utvecklas utifrån sina egna förutsättningar och på egna villkor. Utgångspunkten är att besluten skall fattas av dem som berörs, att ansvaret skall tas lokalt och regionalt och att så många människor som möjligt skall engageras. Det regionala inflytandet över tillgängliga resurser skall öka, liksom möjligheterna att använda resurser mer flexibelt än tidigare. Med den lokala och regionala mobiliseringen som motor kan tillväxten och sysselsättningen i hela landet få fart.

Staten skall självfallet ha ett övergripande ansvar för utvecklingen i alla Sveriges regioner. Men ingenting kan och skall ersätta de insatser som regionerna själva gör när det gäller att skapa förutsättningar för tillväxt och nya jobb.

2. Regeringens syn på arbetet med de regionala tillväxtavtalen

Regeringens initiativ med de regionala tillväxtavtalen har fått ett mycket bra gensvar runt om i landet. Betydelsefulla processer har satts igång som engagerar människor i ett konstruktivt samarbete för den egna regionens utveckling. Detta är mycket positivt. Den bredd och det engagemang som finns på många håll imponerar.

De regionala tillväxtavtalen har redan gett resultat genom det ökade samförstånd mellan parter och fördjupade samarbete som processen innebär. Det regionala partnerskapet följer och fördjupar en samarbetstradition som finns sedan lång tid i Sverige. Arbetet ökar förståelsen för den egna regionens möjligheter och problem samtidigt som det sprider en insikt om egenansvaret för regionens utveckling.

Många aktörer har valt att komma ut på "spelplanen" för att diskutera och förhandla om hur man genom att lägga ihop sina gemensamma resurser kan åstadkomma något bättre tillsammans med andra än vad man kan göra själv. Särskilt välkommet är det starka engagemang som näringslivet på många håll har visat.

Regeringens intentioner med den regionala näringspolitiken och tillväxtavtalen är oförändrade. Ambitionen är att anpassa politiken på olika områden till ett större helhetstänkande kring frågor som

har betydelse för att främja tillväxt och sysselsättning. Regeringen har en viktig uppgift i att på olika sätt bana väg för avtalsprocessen.

Länen ligger före den nationella nivån i att närma sig ett sektorsövergripande arbete. Tillväxtavtalen har bidragit till detta. Närheten till verkligheten, till dem det faktiskt berör, spelar också en roll. Här kan konstateras att både regeringen och de nationella myndigheterna också måste utveckla sina arbetsformer för en bättre sektorssamverkan.

Arbetet med de regionala tillväxtavtalen visar att det finns stora skillnader i näringslivets villkor och tillväxtpotentialer runt om i landet. Avtalen förtydligar på ett mycket värdefullt sätt vilka behov näringslivet har och hur olika former av offentlig verksamhet och investeringar påverkar näringslivets förutsättningar. Regeringens uppgift är att göra de nationella avvägningar som är nödvändiga för att sammanjämka och tillgodose olika intressen, inte bara näringslivet.

Vissa politikområden är av olika skäl starkt uppmärksammade i tillväxtavtalen. Några av dessa områden skall kommenteras här.

I många län diskuteras arbetsmarknadspolitikens relation till den regionala näringspolitiken. Arbetsmarknadspolitikerna är nationell och skall samtidigt utformas utifrån lokala förutsättningar och behov. En av de stora utmaningarna i hela landet är att stärka möjligheterna på arbetsmarknaden för de individer som drabbats av arbetslöshet under 90-talet. Målet att arbetslösheten skall nedbringas till fyra procent år 2000 kräver att stora arbetsmarknadsresurser koncentreras på detta. Regeringen förbereder förslag till riksdagen om en s.k. övergångsarbetsmarknad som innebär att man redan i år i vissa av de län som har hög arbetslöshet, får starta försöksverksamhet med en sådan arbetsmarknad. Samtidigt är satsningar på utbildning och kompetensutveckling för att undvika inflationsdrivande flaskhalsar prioriterade områden inom arbetsmarknadspolitikerna.

Åtgärder för att stärka utbildning och kompetensutveckling framhålls i alla tillväxtavtal som särskilt viktiga för att möta ökad konkurrens. Många företag pekar på behovet av att höja kunskapsnivån och öka kunskapsinnehållet i sina varor och tjänster. Försörjningen med kompetent arbetskraft lyfts fram som en nyckelfaktor för en långsiktigt stark utveckling i näringslivet.

Regeringen delar lärens uppfattning om utbildningens stora betydelse för att klara av strukturella förändringar. För att möta arbetsmarknadens ökade efterfrågan på högskoleutbildad arbetskraft byggs

högskolan ut med 89 000 platser i hela landet. Syftet är att skapa starka högskolor i alla län. Omfattande satsningar görs också genom Kunskapslyftet som ger vuxna, främst arbetslösa, möjlighet att skaffa gymnasiekompetens. Försöksverksamhet med kvalificerad yrkesutbildning med stark anknytning till arbetslivet pågår också. En effektiv arbetsmarknad med välutbildad arbetskraft är en av förutsättningarna för ekonomisk tillväxt.

Tillväxtavtalen ger underlag på både regionalt och nationellt plan för att bedöma hur den offentliga sektorns utbud av näringslivsfrämjande verksamhet relaterar till näringslivets efterfrågan. De ger efter hand allt bättre underlag för att bedöma effektiviteten i olika åtgärder och därmed näringspolitikens innehåll. En viktig iakttagelse är att näringslivet inte i första hand diskuterar finansiellt företagsstöd utan framför allt generella förutsättningar i samhället för att bedriva näringsverksamhet. Avtalsarbetet har också uppmärksammat regeringen på att de nuvarande offentliga systemen för näringslivsfrämjande tjänster bör anpassas bättre till näringslivets behov. Baserat på dessa erfarenheter samt en nyligen överlämnad utredning om statens stöd för att stimulera fler och växande småföretag, avser regeringen inom kort lägga fram förslag om detta.

Nästan alla län har lyft fram investeringar i transport- och IT-infrastrukturen som centrala för tillväxten, trots att dessa åtgärder ligger utanför avtalsprocessen. I länen vill man kunna se investeringar i infrastrukturen och åtgärder i tillväxtavtalen i ett sammanhang. Eftersom investeringar i transportinfrastrukturen kräver längre framförhållning än den som gäller för tillväxtavtalen, koncentreras infrastrukturplaneringen för närvarande till perioden 2002–2011. Regeringen avser att under våren lägga fram en proposition om inriktning och åtgärder i transportinfrastrukturen för denna period. Regeringens uppfattning är att när den lokala och regionala nivån formulerar en samlad strategi för näringslivsutveckling bör den inkludera åtgärder på både kort, medellång och lång sikt. Länsstyrelserna/självstyrelseorganen har en central roll i att sedan föra in slutsatserna och prioriteringarna i de olika processer där frågorna behandlas, bl.a. tillväxtavtalen och infrastrukturplaneringen.

Regionalpolitiska åtgärder ingår i många län, både genom den nationella regionalpolitiken och genom de resurser som tillförs genom EG:s strukturfonder, som en mycket betydelsefull komponent i tillväxtavtalen.

På några områden konstateras brister i tillväxtav-

talen. Regeringen vill därför understryka hur viktigt det är att i det fortsatta arbetet lyfta fram jämställdhet och miljöfrågor som en drivkraft för utveckling och tillväxt. Regeringen går vidare genom att ge fortsatt metodstöd till avtalsarbetet på dessa områden. Utvärderingar av både processen och de faktiska resultaten av genomförda åtgärder är också en viktig del där mycket återstår att göra i det fortsatta arbetet.

Det är regeringens uppfattning att processen med tillväxtavtal hittills gett flera värdefulla resultat både nationellt och ute i landet. Det är också uppenbart att arbetet med tillväxtavtalen har väckt stora förväntningar hos många på att avtalen skall leda till snabba förändringar på något område som är betydelsefullt just för dem. Arbetet går nu vidare med viktiga uppgifter att lösa för regeringen och för berörda parter på både nationellt, regionalt och lokalt plan. Tålamod och stort engagemang krävs även fortsättningsvis hos alla inblandade parter.

De tillväxtavtal som nu sätts i sjön innebär på intet sätt slutet på flera års arbete. De markerar och manifesterar istället början på en omvandling av den regionala näringspolitiken för mycket lång tid framöver.

Rapporten som följer här efter är en granskning av samtliga läns regionala tillväxtavtal. Genomgången har utförts av en grupp tjänstemän i Regeringskansliet och några nationella myndigheter.

Statsråd i Näringsdepartementet

Ds 2000:7

Tillväxt i hela Sverige

Rapport från en granskningsgrupp
för bedömning av länens arbete med
regionala tillväxtavtal

REGERINGSKANSLIET

Näringsdepartementet

INNEHÅLL

Inledning	3
Sammanfattning	4
lakttagelser och slutsatser om länens arbete med regionala tillväxtavtal	5
Länen har kommit olika långt och det ser olika ut	5
Företagen efterfrågar i första hand utbildning, infrastruktur, god samhällsservice samt stabila spelregler	5
Arbetsmarknadspolitiken spelar en stor roll i de regionala tillväxtavtalen	7
Flexibla resurser efterfrågas	8
Den sektorsvisa projektkulturen utmanas av ett tvärsektorieellt programtänkande	9
Många regelförslag men få som gäller organisationsförändringar	9
Så bör arbetet med de regionala tillväxtavtalen vidareutvecklas	10
Genomgång av de regionala tillväxtavtalen	12
Utgångspunkter och metod	12
Krav på de regionala tillväxtavtalen – goda exempel	12
Bakgrund	12
Förankring av de regionala tillväxtavtalen	13
Analysen och den röda tråden - viktiga för att hitta rätt	14
Koncentration och fokusering på tillväxt i näringslivet.....	15
Jämställdhet - utgångspunkter, bedömning och goda exempel.....	16
Ekologiskt hållbar utveckling - utgångspunkter, bedömning och goda exempel	17
Tydlighet kring genomförande och finansiering.....	17
Uppföljning och utvärdering	19
Län med en avtalsprocess på frammarsch	19
Avslutande kommentarer	20
Länsvisa beskrivningar och omdömen	21
Blekinge län	21
Dalarnas län	21
Gotlands län	22
Gävleborgs län	22
Hallands län	23
Jämtlands län	24
Jönköpings län	25
Kalmar län	25
Kronobergs län	26
Norrbottnens län.....	26
Skåne län	27
Stockholms län	28
Södermanlands län.....	29
Uppsala län	29
Värmlands län	30
Västerbottens län	31
Västernorrlands län.....	32
Västmanlands län	32
Västra Götalands län.....	33
Örebro län	34
Östergötlands län	34

Regionala tillväxtavtal är ett instrument i en ny regional näringspolitik som regeringen introducerade våren 1998¹. Målet är att utifrån de regionala förutsättningarna stimulera en hållbar ekonomisk tillväxt som kan bidra till fler och växande företag och därmed ökad sysselsättning för både kvinnor och män. Tillväxten skall vara hållbar också i ett ekologiskt och socialt perspektiv. De regionala tillväxtavtalen syftar till effektivare samordning mellan politikområden och sektorer som främjar tillväxt och sysselsättning. Utgångspunkter för arbetet med avtalen är att det regionala inflytandet över näringspolitiken skall öka och att tillgängliga resurser skall användas mer flexibelt. Avtalen skall ta hänsyn till skillnader i lokala och regionala förutsättningar för näringslivsutveckling.

Alla län accepterade ett erbjudande från regeringen i maj 1998 att delta i arbetet med tillväxtavtal. En PM som bifogades erbjudandet beskrev hur processen och avtalen kunde utformas. Ett program skall utarbetas och innehålla prioriterade insatser och åtgärder som skall genomföras under åren 2000-02. Programmet skall tas fram och förankras i breda regionala partnerskap. Näringslivet skall ha stort inflytande. Regeringen betonade att arbetet med avtalen innebär en omfattande och långsiktig lärprocess. Anvisningar om processen och avtalen gavs också i ett regeringsbeslut i september 1999. Där angavs ett antal krav som statliga myndigheter skall ställa på avtalen vid förhandlingar om samverkan kring åtgärder. Kraven avser bl.a. förankring av processen och avtalets innehåll samt motiv och inriktning av programmet och möjligheter att utvärdera resultat. De olika kraven är därmed sammantaget kriterier på vad regeringen avser med avtal av god kvalitet.

Regeringen har redovisat det pågående arbetet i en skrivelse till riksdagen i april 1999 (Skr. 1998/99:96) samt i budgetpropositionen för år 2000 (Prop.1999/2000:1, bil. 24). Där beskrivs arbetet med tillväxtavtalen mer utförligt. Länen har haft tillfälle att lämna förslag till regeringen om regeländringar som kan främja den bredare samverkan mellan parter och mer flexibla resursanvändning som tillväxtavtalen äsyftar. Regeringen har bl.a. givit sin syn på regelarbetet i redovisningarna till riksdagen.

Den 15 april 1999 lämnade alla län utkast till regionala tillväxtavtal till regeringen. Utkasten utvärderades ex ante, dvs. under pågående process, av oberoende utvärderare. Slutsatser och rekommendationer förmedlades till samtliga län i juni 1999. Den 15 november 1999 lämnade länen en ny redovisning av tillväxtavtalen till regeringen. En arbetsgrupp i Regeringskansliet har därefter granskat samtliga avtal. Senast den 15 februari 2000 skall de parter som kommit överens om samverkan, underteckna och lämna avtalen till regeringen.

I denna rapport ingår granskningsgruppens bedömningar av samtliga läns avtal. Inledningsvis sammanfattas de iakttagelser och slutsatser som arbetsprocessen och läsningen av avtalen hittills föranleder. Det är viktigt att understryka att rapporten är en tjänstemannaprodukt, inte ett politiskt dokument. Det skall också understrykas att bedömningarna av länen arbete i huvudsak baseras på länen avtalsdokument. Dokumenten säger inte allt. De fullödiga insikterna i vad som är starka och svaga inslag i varje enskilt läns avtalsprocess, kan bara finnas inom länen själva.

¹ Regional tillväxt – för arbete och välfärd (prop. 1997/98:62, bet. 7/98AU11, rskr. 1997/98:204)

Sammanfattning

Följande är tjänstemannagruppens iakttagelser och slutsatser mot bakgrund av granskningen av de regionala tillväxtavtalen:

- Alla län har gått framåt i arbetet med sina regionala tillväxtavtal. Alla län vill fortsätta den process som avtalsarbetet startat. Arbetet bör gå vidare och utvecklas mot bakgrund av de erfarenheter som är gjorda hittills. De horisontella perspektiven jämställdhet och ekologiskt hållbar utveckling samt uppföljning och utvärdering är viktiga områden i det fortsatta arbetet.
- Näringslivets efterfrågan på offentliga tjänster berör fler politikområden än den "traditionella" näringspolitiken. De lokala förutsättningarna har stor betydelse för hur näringslivets behov formuleras.
- Parterna i avtalsarbetet önskar kunna diskutera tillväxtfrågor i ett sammanhang, även om olika slags åtgärder kan behöva hanteras i olika planeringsprocesser.
- Utbildnings- och kompetensfrågor är högt prioriterade i tillväxtavtalen. De hanteras av ett stort antal aktörer inom både utbildnings- och arbetsmarknadspolitikens områden. Analysen av hur olika intressen skall balanseras och hur utbud och behov skall kunna matchas bättre bör fortsätta.
- Livsmiljön har i flertalet län framhållits som en viktig tillväxtfaktor och betydelsen av kulturutbudet samt natur- och kulturmiljön har i detta sammanhang ofta betonats. Livsmiljöns roll som tillväxtfaktor i ett långsiktigt perspektiv behöver dock preciseras.
- De regionala parterna upplever att det arbetsmarknadspolitiska målet att nedbringa arbetslösheten och den detaljreglering som finns för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna begränsar arbetsmarknadsorganisationens möjligheter att delta som en aktiv part i den regionala näringspolitiken, vars tyngdpunkt ligger på tillväxt och mer långsiktigt ökad sysselsättning.
- De regionala parterna anser att tvärssektoriella förhandlingar om samfinansiering av åtgärder underlättas om de förhandlande parterna har tillgång till flexibla medel. De anser att regeringen ännu inte har fullföljt sina intentioner för att förverkliga den regionala näringspolitiken.
- Den statliga budgetprocessen är endast delvis anpassad för att hantera långsiktiga tvärssektoriella program som de regionala tillväxtavtalen.
- Tvärssektoriella uppföljningar och utvärderingar kan endast utföras i mycket begränsad omfattning.
- Den statliga budgetprocessen och utvärderingssystemen bör analyseras för att utröna hur de skall kunna svara bättre mot tillväxtavtalens idé.
- Det behövs tydligare information till länen om vad som sker med de olika förslagen till regeländringar som de har lämnat.
- Regelförslagen behöver ofta förtydligas. En idé är att den regionala nivån görs djupare delaktig i regelarbetet, t.ex. genom att svara för regionala konsekvensstudier.

1. Länen har kommit olika långt och det ser olika ut

Länen har kommit olika långt i arbetet med de regionala tillväxtavtalen och det ser olika ut. Det främsta skälet är att de regionala förutsättningarna skiljer sig åt – t.ex. när det gäller geografi, befolkning och näringslivsstruktur. Länen har också på annat sätt haft olika förutsättningar. I flertalet län samordnar länsstyrelsen arbetet med avtalen. I fyra försökslän för utvidgad regional självstyrelse samordnas arbetet av de s.k. självstyrelseorganen. De som är vana att arbeta med EG:s strukturfonder har haft fördel av det i arbetet med tillväxtavtalen, eftersom detta har strukturfondsarbetet som förebild. Län som har mer fria ekonomiska resurser, kan ha haft lättare att förhandla om samfinansiering av åtgärder i avtalen, än län som saknar sådana resurser. Om eldsjälur och drivande och kreativa krafter engagerat sig i arbetet, har också det betydtt mycket för att föra avtalsprocessen framåt.

Man kan också diskutera hur väl eller hur lika de ställda kraven på avtalen och de förekommande begreppen har uppfattats och använts i arbetet. Kriterierna för vad som är en god process och ett bra avtal är ibland komplicerade och det har visat sig att t.ex. begreppen *tillväxt* och *avtal* inte är självklara och entydiga. Det ligger i själva läroprocessen att successivt dra slutsatser om hur arbetet skall beskrivas, förstås och föras framåt.

I alla län förefaller idén med de regionala tillväxtavtalen vara förankrad i näringslivet och hos offentliga lokala och regionala aktörer. Processen har lett till en lokal och regional mobilisering för frågor om tillväxt och regional utveckling. Samarbetet mellan olika aktörer är omfattande och har fördjupats genom processen. Däremot är det svårt att genomskåda om de deltagande aktörerna är de som mest kreativt kan diskutera potentialer och lösningar för tillväxt och sysselsättning. Vissa viktiga kompetenser, t.ex. på jämställdhets- och miljöområdet, saknas i alltför hög grad i partnerskapen. I samtliga län uppges att samarbete och samtalsklimat har gynnats av arbetet med tillväxtavtalen. Inget län vill återgå till traditionella arbetsformer, inte ens de län där avtalsarbetet går trögt.

Även om få avtal kan sägas vara helt färdiga, innehåller samtliga exempel på god behandling av enskilda moment. Svagheterna i avtalen finns framför allt i de s.k. horisontella perspektiven jämställdhet och eko-

logiskt hållbar utveckling. I de flesta län pågår fortfarande förhandlingar om genomförande och finansiering och avtalen redovisar dessa punkter ofullständigt. Några län framhåller att ett avtal måste vara en dynamisk produkt där delar fortlöpande förändras.

Mest kompletta och färdiga avtal har Jämtlands, Västerbottens och Östergötlands län, även om det finns svaga delar också i dessa. Här måste tilläggas att alla län efter hand, i några fall från ett extra besvärligt utgångsläge, har lyckats få igång en process som kan förväntas ge gott resultat.

Slutsats:

Alla län har gått framåt i arbetet med sina regionala tillväxtavtal. Alla län vill fortsätta den process som avtalsarbetet startat. Arbetet bör gå vidare och utvecklas mot bakgrund av de erfarenheter som är gjorda hittills. De horisontella perspektiven jämställdhet och ekologiskt hållbar utveckling samt uppföljning och utvärdering är viktiga områden i det fortsatta arbetet.

---

2. Företagen efterfrågar i första hand utbildning, infrastruktur, god samhällsservice samt stabila spelregler²

En av de viktigaste utgångspunkterna för arbetet med tillväxtavtalen är att näringslivets behov skall vägleda de insatser som samhället gör för att skapa goda förutsättningar för tillväxt och sysselsättning. Avtalsprocessen har engagerat företrädare för näringslivet i mycket större omfattning än vad som varit vanligt i det regionala utvecklingsarbetet. Det har inneburit att diskussionen mellan näringslivets och den offentliga sektorns företrädare har fördjupats och blivit mer systematisk och tydlig.

Runt om i landet har företagare deltagit i partnerskap och arbetsgrupper för att diskutera hur tillväxten och sysselsättningen kan främjas. Det visar sig att företagare framför allt vill diskutera frågor om utbildning, infrastruktur, arbetskraftsförsörjning och annan basservice som den offentliga sektorn har ett stort ansvar för. Ett problem är att de olika offentliga aktörerna saknar beredskap och organisation för att diskutera dessa frågor i ett sammanhang

---

²Nationella spelregler i form av skatte- och arbetsrättslagstiftning mm är frågor som är av stor betydelse för företagen men diskuteras inte vidare här.

och ur ett näringslivsperspektiv. För företagen är sektorsindelningar och skilda planeringsprocesser av underordnad betydelse. Viktigt för dem är i stället de förutsättningar för näringsverksamhet som den offentliga verksamheten totalt sett skapar. Av den anledningen är det viktigt att olika offentliga aktörer när en ökad förståelse och samsyn kring företagens villkor.

De olika offentliga verksamheterna präglas i hög grad av olika och djupt rotade traditioner och kulturer. Den "ständiga kampen" om knappa resurser för verksamheterna stimulerar ett konkurrens- och revirbeteende mellan områdena. Tilldelningen av anslag till den egna verksamheten blir viktigare än vilka resultat som totalt sett uppnås.

I den offentliga sektorn finns två basuppdrag. Det ena går ut på att stärka och utveckla *strukturer* i samhället, det andra handlar om att tillgodose *individens* behov. Närings-, regional- och infrastrukturpolitik är exempel på områden som har en stark koppling till strukturuppdraget, medan bl.a. social, utbildnings- och arbetsmarknadspolitik har ett tydligt individrelaterat uppdrag. Den individrelaterade politiken har också en tydlig nationell profilering, med utgångspunkt från att människor skall ha lika rättigheter oavsett var i landet de bor. I den strukturutvecklande politiken beaktas regionala skillnader i högre grad. Betydelsen av att strukturpolitiken och den individrelaterade politiken kompletterar varandra bättre har tydligt uppmärksammats i de regionala tillväxtavtalen.

Utbildningssystemet har betydelse för den regionala utvecklingen på flera sätt. Goda utbildningsmöjligheter på alla nivåer är en faktor som har betydelse för länens attraktivitet. Det anses t.ex. viktigt att det finns en högskola där ungdomar kan få högre utbildning utan att tvingas lämna hemregionen. Universitet och högskolor framhålls också som "motorer" för den regionala utvecklingen, genom den roll de har i överföringen av forskningsresultat och innovationer till näringslivet. I flera tillväxtavtal talar man om behovet av utbildningar i entreprenörskap, bl.a. för att människors attityder till småföretag och egenföretagande skall bli mer positiva. Betydelsen av vuxnas möjlighet till utbildning poängteras och många län framhåller Kunskapslyftet och försöksverksamheten med kvalificerad yrkesutbildning som viktiga satsningar. Vidare framhålls utbildningssystemets möjligheter att tillgodose näringslivets och individernas behov av kontinuerlig kompetensutveckling, livslångt lärande, som en allt viktigare faktor för tillväxt och sysselsättning.

Framför allt är det utbildningssystemets möjlighe-

ter att stärka och utveckla befintliga strukturer som lyfts fram. I många avtal diskuteras utvecklingscentra med olika inriktningar, avsedda att antingen fungera som någon form av "växthus" för företag eller som länkar eller forum för samverkan mellan forskningen och näringslivet. Avtalen innehåller också många förslag om filialer utanför högskoleorterna, alternativt utbyggd distansutbildning, bl.a. för att säkra näringslivets tillgång till kompetent arbetskraft. Analyser av utbildningssystemet i bl.a. Jönköpings län, visar att det stora utbudet av utbildningar med många olika anordnare är svårt att överblicka för "kunderna" i systemet och ofta inte anpassat till företagens behov för att öka kompetensen hos arbetskraften. Terminsindelningar, behörighetskrav mm kan göra utbildningarna svåra att använda för fortbildning. Miljökompetens efterfrågas t.ex. alltmer inom näringslivet, men det är oklart hur behovet kan mötas. Olika utbildningsinsatser behövs också för att reducera flaskhalsar eller på annat sätt korrigera de stora obalanser som finns på vissa arbetsmarknader.

Förväntningarna är alltså stora på att utbildningssystemet skall tillgodose en rad olika behov. Utbildningssystemets infrastruktur utformas till stora delar nationellt. Det är givet att enskilda individer skall ha möjlighet att kunna välja sin studie- och yrkesinriktning. Sett från näringslivets utgångspunkt är det viktigt att även företagen är en målgrupp för verksamheterna.

Den mycket stora uppmärksamhet som utbildning, kompetensutveckling och tekniköverföring får i tillväxtavtalen, visar att man vid sidan av individ- och utbudsorienteringen på området vill ha ett näringslivsperspektiv på frågorna. Inom näringslivet inser man samtidigt att man måste bli bättre på att analysera och kommunicera företagens faktiska behov. Den offentliga sektorns roll bör vara att svara för en så väl utvecklad och tydlig struktur för lärande som möjligt och därmed ge både individer och företag goda förutsättningar att växa. En slutsats av avtalen är att analysen av hur de olika intressena bör balanseras och hur utbud och behov skall kunna matchas bättre, bör fortsätta.

Infrastrukturfrågor har lyfts fram i tillväxtavtalen av många län. Dels påtalas behovet av investeringar i den fysiska infrastrukturen, dels av investeringar för IT-kommunikation. Infrastrukturinvesteringar i t.ex. vägar och järnvägar kräver ett särskilt långsiktigt tidsperspektiv på grund av de långa ledtiderna som gäller från idé till genomförande. Den pågående planeringen av investeringar i infrastrukturen avser perioden 2002-2011. Av det skälet har infrastrukturområdet undantagits från arbetet med tillväxtavta-

len. Trots detta tog 18 av de 21 länen upp fysisk infrastrukturplanering i aprilversionen av tillväxtavtalen. Av dessa berörde 15 län infrastrukturen för IT-kommunikation. Infrastrukturfrågor återkommer i de flesta läns novemberversion av avtalen. Det måste tolkas så att näringslivet och de regionala offentliga organen anser att infrastrukturen är en av de viktigaste förutsättningarna för tillväxt och sysselsättning. Man vill kunna diskutera dessa frågor i ett sammanhang, oberoende av hur planeringsprocesserna är administrativt ordnade. Samtidigt kan konstateras att de väginvesteringar som de regionala partnerskapen lyfter fram, i de flesta fall omfattas av de planer som är under genomförande. För parterna i avtalsprocessen verkar det alltså vara problematiskt att tillväxtåtgärder planeras på avtalens medellänga sikt samtidigt som t.ex. väginvesteringar genomförs och nya investeringsplaner upprättas i en särskild process, eftersom de kräver ett mer långsiktigt perspektiv. Parterna önskar uppenbarligen att samband och beroenden skall kunna synliggöras bättre.

Livsmiljö och regionens attraktivitet är viktiga teman i många tillväxtavtal. Många företagare på mindre orter eller i glesbygd vittnar om svårigheten att attrahera kvalificerad arbetskraft. Många orter har ett underskott av unga människor. Bra natur-, kultur- och boendemiljöer, skolor, vård, utbud av fritidsaktiviteter mm framhålls som betydelsefullt för var människor väljer att arbeta och bosätta sig. Ansvaret för många av dessa frågor ligger på kommunala organ. Det finns exempel där företrädare för ortens näringsliv aktivt tar sig an frågor om det egna samhällets utveckling. Företagare i Bispgården, Ragunda kommun, har t.ex. beskrivit hur viktigt det är att privata och offentliga investeringar går hand i hand för att ge en långsiktigt god samhällsutveckling. Där anser man att det avtal som träffas mellan offentliga parter och näringslivet bör gå ut på att de offentliga organen satsar på bättre vägstandard, vård och arbetskraftsförsörjning mot att företagen investerar i sina verksamheter och sysselsätter fler människor.

Näringslivsfrämjande verksamhet i de offentliga organens regi tas upp av samtliga län. Avtalen visar att företagarna prioriterar generella åtgärder och investeringar som ligger utanför den traditionella näringspolitiken, bl.a. sådana som beskrivits ovan. Direkta företagsstöd inom framför allt småföretags- och regionalpolitiken berörs nästan enbart i anslutning till förslag om regeländringar. Det kan tolkas som att företagarna anser att de skall sköta sin affärsverksamhet själva utan de offentliga organens inblandning. Motiven för de offentliga organens insatser för näringslivet diskuteras inte i någon bre-

dare bemärkelse i tillväxtavtalen utan anses som givna. Stockholms läns tillväxtavtal är ett av undantagen. Det vill tydliggöra rollfördelningen mellan offentligt och privat genom att utpeka att det offentliga engagemanget bör begränsas till näringslivsfrämjande tjänster. Dessa består huvudsakligen i att svara för sådant som marknaden själv inte klarar av. I många avtal finns åtgärder som syftar till att ge företagare bättre samhällsinformation och råd på olika områden. I Stockholms län handlar det bl.a. om att förse svenska företag med kunskap om den östeuropeiska marknaden samt att länka ihop svenska företag som kan utföra systemleveranser inom bl.a. vårdsektorn. Stockholms län markerar samtidigt i sitt avtal att de eventuella *affärsprojekt* som följer i kölvattnet av tjänsterna bör marknaden hantera. Den offentliga sektorn bör enligt länet undvika inblandning i enskilda företags ekonomiska engagemang och risktagande, som på olika sätt kan verka konkurrenssnedvridande.

Slutsatser:

1. Näringslivets efterfrågan på offentliga tjänster berör fler politikområden än den "traditionella" näringspolitiken. De lokala förutsättningarna har stor betydelse för hur näringslivets behov formuleras.
  2. Parterna i avtalsarbetet önskar kunna diskutera tillväxtfrågor i ett sammanhang, även om olika slags åtgärder kan behöva hanteras i olika planeringsprocesser.
  3. Utbildnings- och kompetensfrågor är högt prioriterade i tillväxtavtalen. De hanteras av ett stort antal aktörer inom både utbildnings- och arbetsmarknadspolitikens områden. Analysen av hur olika intressen skall balanseras och hur utbud och behov skall kunna matchas bättre bör fortsätta.
  4. Livsmiljön har i flertalet län framhållits som en viktig tillväxtfaktor och betydelsen av kulturutbudet samt natur- och kulturmiljön har i detta sammanhang ofta betonats. Livsmiljöns roll som tillväxtfaktor i ett långsiktigt perspektiv behöver dock preciseras.
-

3. Arbetsmarknadspolitikens spelar en stor roll i de regionala tillväxtavtalen

Ökad sysselsättning är ett delmål i den regionala näringspolitiken. Många avtal berör regioners akuta problem med sysselsättningen. Försörjningen med kompetent arbetskraft lyfts också fram som en nyckelfaktor för ett starkt näringsliv och en långsiktigt

hållbar utveckling. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna är därmed i fokus i flertalet läns avtalsarbete, vilket inte minst återspeglas i länens regel-förslag. Dels berörs åtgärdernas karaktär, dels resurserna och administrationen i sektorns verksamhet. Särskilt uppmärksammas hur anslaget för arbetsmarknadspolitiska åtgärder får användas. Några län anför att arbetsmarknadspolitikens individorientering, kortsiktighet och starka detaljstyrning begränsar möjligheterna för de olika regionala aktörerna att samverka i åtgärder som främjar tillväxt och ger långsiktigt varaktiga arbetstillfällen. En uppfattning som framförs är att de arbetsmarknadspolitiska insatserna i större utsträckning borde harmoniseras med olika näringspolitiska insatser för att påverka strukturella förhållanden och därmed på längre sikt skapa bättre förutsättningar på arbetsmarknaden.

Alla län har förväntningar på medfinansiering av åtgärder i tillväxtavtalen från de arbetsmarknadspolitiska medlen. Flera län uppger att samarbetet har ökat mellan länsarbetsnämnden och andra aktörer på den regionala nivån genom avtalsprocessen och att detta bidrar till ökad samsyn kring problem och möjligheter. Medel till s.k. otraditionella åtgärder och s.k. frilänsförsök anses gå i linje med intentionerna i den regionala näringspolitiken. Lännen uppfattar dock att arbetsmarknadspolitikens stramas åt och ger länsorganisationen mindre möjligheter att delta i arbetet med den regionala näringspolitiken. Man pekar på en konflikt mellan arbetsmarknadspolitikens mål att snabbt få ner arbetslöshetstalet och den regionala näringspolitikens ambitioner att öka samordning och samverkan mellan olika samhällsaktörer.

Slutsats:

De regionala parterna upplever att det arbetsmarknadspolitiska målet att nedbringa arbetslösheten och den detaljreglering som finns för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna begränsar arbetsmarknadsorganisationens möjligheter att delta som en aktiv part i den regionala näringspolitiken, vars tyngdpunkt ligger på tillväxt och mer långsiktigt ökad sysselsättning.

---

4. Flexibla resurser efterfrågas

Ett av de viktigaste syftena med den regionala näringspolitiken är att bidra till en effektivare användning av statliga medel för regional tillväxt. Samverkan och samfinansiering mellan olika aktö-

rer är nyckelord. De statliga medel som kan användas flexibelt, på det sätt länen önskar, finns för närvarande i första hand inom anslaget för allmänna regionalpolitiska åtgärder, det s.k. länsanslaget, och inom ramen för arbetsmarknadspolitikens anslag för otraditionella åtgärder. I olika sammanhang har nämnts att det regionala inflytandet över tillgängliga resurser skall öka, liksom möjligheterna att använda resurserna mer flexibelt än hittills. Regeringen har sagt sig vara beredd att i de fall då det är starkt motiverat och på förslag från länen, överväga att ändra regler som styr användningen av vissa statliga medel.

I länen uppges att det är svårt att komma överens om samfinansiering av åtgärder om de fria resurserna är små. Dels anses det nödvändigt att ha en viss minsta volym av fria medel, dels anses krympande anslag vara ett problem. Den part som har flexibla medel är trovärdig i förhandlingarna och kan påverka det totala utfallet. Den som enbart försöker förmå andra att stå för finansieringen av åtgärderna kan inte driva förhandlingen framåt. Tvärtom uppger representanterna i flera län att om länsstyrelsen/självstyrelseorganet eller länsarbetsnämnden måste krympa sina insatser, så drar övriga parter ned sina i samma takt. I länen är man överlag besviken över att inga regler hittills har förändrats i riktning mot större regional rörelsefrihet.

Det arbetsmarknadspolitiska anslaget svarar för en mycket stor del av de statliga medel som kan användas för medfinansiering av åtgärder i tillväxtavtalen - det s.k. regionala tillväxtkapitalet. I alla län är därför länsarbetsnämndernas engagemang i avtalsprocessen starkt i fokus och många av parterna har förväntat sig att länsarbetsnämnden skall bli en betydande medfinansierare. I samtliga län är länsarbetsnämnderna också delaktiga i avtalsarbetet.

Alla parter som är insatta i förutsättningarna, vet att avtalen inte innebär "nya" pengar på något särskilt tillväxtanslag. Däremot har många förväntat sig att beloppen på de statliga anslag som ingår i det regionala tillväxtkapitalet, skulle vara minst lika stora år 2000 som tidigare. Medlen på det arbetsmarknadspolitiska anslaget är konjunkturberoende och har minskat för år 2000 i takt med sjunkande arbetslöshet. Frilänsförsöket har avslutats, vilket innebär att de län som omfattades av detta, får mindre resurser för otraditionella åtgärder. Med undantag för bortfallet av de extra resurser som frilännen hade, är dock den totala medelsramen för otraditionella åtgärder oförändrad. Medlen fördelas av AMS i förhållande till den planering länen redovisar.

För det regionalpolitiska anslaget gäller att beloppet för varje län är större år 2000 än föregående år. Däremot har den s.k. bemyndiganderamen minskat. Skillnaderna i belopp är naturligtvis stora mellan de regionalpolitiskt prioriterade länen och de övriga.

I de flesta län uppfattar man att förändringarna av de anslag som anses särskilt viktiga för att lyckas i förhandlingarna, strider mot regeringens intentioner med tillväxtavtalen. Särskilt i de sydsvenska länen där länsstyrelserna/självstyrelseorganen disponerar små länsanslag, anses att avtalsprocessen därmed har tagit ett steg tillbaka.

Slutsats:

De regionala parterna anser att tvärssektoriella förhandlingar om samfinansiering av åtgärder underlättas om de förhandlande parterna har tillgång till flexibla medel. De anser att regeringen ännu inte har fullföljt sina intentioner för att förverkliga den regionala näringspolitiken.

---

5. Den sektorsvisa projektkulturen utmanas av ett tvärssektoriellt programtänkande

Program som arbetsform lanserades på allvar i regionala utvecklingssammanhang genom EG:s strukturfonder och har anammats i de regionala tillväxtavtalen. Arbetsformen innebär att berörda parter samverkar kring en utvecklingsstrategi, en gemensam uppfattning om mål och inriktning, hur stora finansiella resurser som bör avsättas samt vilka resultat som skall förväntas. Tanken är således att undvika att resurser splittras och läses i ad hoc-projekt som inte passar in i strategin. I stället skall man efter hand kunna vaska fram de goda idéer och genomföra de projekt som bidrar till att uppfylla målen. Programidén bygger också på att en högre beslutsnivå skall ansvara för strategin, de överordnade målen och utvärderingen, medan besluten om projekt förläggs till operativa nivåer. I många bemärkelser är programformen väl anpassad för arbete över sektorsgränser. Programmet blir den gemensamma ramen för aktörer med olika bakgrund och förutsättningar att komma överens om samarbete.

Intrycket från genomgången av tillväxtavtalen är att man på den regionala nivån haft relativt lätt att ange vilka resurser man avser att avsätta till ett insatsområde eller en åtgärd. Däremot verkar beslutsfattare på såväl den kommunala som den nationella nivån ha svårare att träffa sådana över-

enskommelser. Man vill helt enkelt veta i detalj vad pengar och andra resurser skall användas till. Budgetar är oftast ettåriga och gör det svårt för många att binda upp medel över flera år. Särskilt kommunala aktörer, men också statliga som har svårt att överblicka resurser långsiktigt, kan ha svårt att anpassa sig till det treårsperspektiv som gäller i tillväxtavtalen. Dessutom är statliga myndigheter med ett speciellt sakansvar och djup och exklusiv kompetens ofta inriktade på projekt inom sitt område och kan ha svårt att engagera sig i insatser eller åtgärder som inte är tydligt avgränsade till den egna sektorn.

En annan viktig iakttagelse är att de statliga systemen för uppföljning och utvärdering är utformade för att bedöma verksamhetens effektivitet och resultat sektorsvis. Detta komplicerar naturligtvis bedömningen av de samlade resultat som genereras genom tillväxtavtalen.

Slutsatser:

1. Den statliga budgetprocessen är endast delvis anpassad för att hantera långsiktiga tvärssektoriella program som de regionala tillväxtavtalen.
  2. Tvärssektoriella uppföljningar och utvärderingar kan endast utföras i mycket begränsad omfattning.
  3. Den statliga budgetprocessen och utvärderingssystemen bör analyseras för att utröna hur de skall kunna svara bättre mot tillväxtavtalens idé.
-

6. Många regelförslag men få som gäller organisationsförändringar

En av regeringens och riksdagens viktigaste uppgifter i arbetet med de regionala tillväxtavtalen är att svara för de lagstiftningsfrågor som arbetet aktualiserar. Alla län har lämnat regelförslag på de områden som är centrala i tillväxtavtalen, dvs. arbetsmarknads-, närings- och utbildningspolitiken, men även på infrastrukturområdet. Förslagen lyfter fram problem snarare än motiv och lösningar. De är mestadels kortfattade men visar ändå tydligt att det finns ett stort behov av att belysa vilka konsekvenser olika regelsystem sammantaget får för "kunderna" till systemen - individer och företag. Flera pekar på problemet med mångfalden av aktörer med näringslivsfrämjande verksamhet, men få har förslag om hur organisationen bör se ut. Åtskilliga förslag gäller speciella, avgränsade sakproblem eller näringar. Dessa förslag kan ha stor betydelse för de berörda verksamheterna, däremot liten betydelse

för att utveckla arbetet med tillväxtavtalen.

Det är naturligtvis viktigt med tydlig information om hur regelförslagen har tagits emot och hanterats i Regeringskansliet. Regelreformer måste ofta förberedas genom långvariga utredningar, där förslagsställare inte alltid kan se hur deras idé har fångats upp. Många anser att det är svårt att utläsa vad som skett i skrivelser och propositioner till riksdagen, där regeringen redovisar detta. Dessa dokument är troligen inte tillräckligt lättillgängliga och informationen kan alltså behöva vara mer direkt anpassad till en större publik.

Ett speciellt förslag kan tjäna som exempel på att det ofta inte är möjligt att åstadkomma snabba förändringar. Skåne har lämnat det enda utförliga förslaget om ändrad organisation och arbetsfördelning på den regionala nivån. Man anser att regionen framför allt saknar s.k. såddkapital och att nyföretagandet därför är lågt. Förslaget går i korthet ut på att i första hand statliga resurser om disponeras för bildandet av *Skånes Entreprenörsfond*. Fonden skall tillsammans med andra finansierare bilda kommersiella riskkapitalfonder, som kan bli aktiva minoritetsägare i företag med hög tillväxtpotential. Trots att förslaget är genomarbetat, återstår ett helt komplex av frågor som måste belysas. Det visar att regionalt anpassade lösningar kan behövas, men också att det är svårt att förändra system där organisationer, resurser och människor är direkt berörda. Särskilt svårt kan det vara att åstadkomma förändringar regionalt – dels därför att nationellt giltiga system berörs, dels därför att regionala aktörer kan ha svårt att enas i organisationsfrågor som berör dem själva. Regeringskansliet bereder det skånska förslaget.

En idé som diskuteras mot bakgrund av det refererade förslaget, är att göra länen själva mer delaktiga i regelarbetet än de har varit hittills. Ofta behövs utförliga allmängiltiga analyser och konsekvensbeskrivningar – något som oftast saknas i förslagen. Det kan också behövas beskrivningar av regionala konsekvenser av de föreslagna regeländringarna. Tanken är inte att övervältra, utan att dela ansvaret för regelarbetet mellan den nationella och den regionala nivån. Det ligger i tillväxtavtalens anda att etablera gränsöverskridande nätverk och samarbete. Det bör också kunna gälla för arbetet med regeländringar.

Slutsatser:

1. Det behövs tydligare information till länen om vad som sker med de olika förslagen till regeländringar som de har lämnat.
2. Regelförslagen behöver ofta förtydligas. En idé är att den regionala nivån görs djupare delaktig i regel-

arbetet, t.ex. genom att svara för regionala konsekvensstudier.

Så bör arbetet med de regionala tillväxtavtalen vidareutvecklas

Arbetet med de regionala tillväxtavtalen är en långsiktig process som kräver uthållighet hos alla inblandade. Iakttagelserna och slutsatserna ovan visar några viktiga områden som det fortsatta arbetet bör inriktas på. Genomgången av de regionala tillväxtavtalen och de samtal som har förts med företrädare för länen, visar att det finns flera behov att möta.

Gemensam agenda – gemensam rapportering – individuellt bemötande

Företrädare för flertalet länen anser att det bör finnas en fortsatt gemensam tidtabell för arbetet. De tidpunkter som finns inlagda i processen betraktas som viktiga farthållare. Det finns flera delar av arbetet som länen har nytta av att diskutera gemensamt och utbyta erfarenheter omkring. Länen har t.ex. problem att hantera några av de krav som ställs i avtalsarbetet, bl.a. att jämställdhet och hållbar utveckling från ekologisk synpunkt skall genomsyra arbetet. Rutiner för uppföljning och utvärdering skall diskuteras och läggas fast. Det bör alltså fortsatt arrangeras tillfällen till gemensamma träffar mellan de tjänstemän som samordnar arbetet nationellt och regionalt.

Utkasten till tillväxtavtal och novemberversionen har gjort det möjligt för Regeringskansliet att följa hur processen har avancerat inför genomförandeperioden. Under den löpande perioden behöver länen inte redovisa kompletta avtal igen. Däremot behövs, framför allt inledningsvis, återkommande rapporter om förändringar och anpassningar inom avtalens ram. Dessa bör bl.a. belysa hur ofärdiga delar av avtalet har vidareutvecklats samt redovisa konkreta resultat från de insatser som finansieras via tillväxtavtalen. Redovisningarna från länen ger regeringen en fortsatt inblick i arbetet och tjänar som underlag för den politiska beredningsprocessen. Det ger också regeringen möjlighet att ge samlad information till riksdagen om arbetet. Olika former av jämförelser och återkopplingar till länen kan också göras.

Läsningen av avtalen visar att bara enstaka nationella, statliga myndigheter hittills har engagerat sig i avtalsarbetet i någon nämnvärd utsträckning. NUTEK, som både bistår länen som metodutvecklare i arbetet och kommer i fråga som medfinansierare av

åtgärder, är ett undantag. Organisationerna på turistområdet har också engagerat sig på ett intressant sätt. Resten av ca 15 berörda myndigheter är dock, trots att de har regeringens uppdrag att delta, fortfarande obetydligt eller inte alls inne i operativt samarbete. En förklaring kan vara att uppdraget inte har angivit regeringens mer exakta förväntningar på myndigheterna. De flesta myndigheterna har i regleringsbrevet för år 2000 fått i uppdrag att till den 1 oktober 2000 rapportera om sitt engagemang i de regionala tillväxtavtalen. Regeringen har aviserat att närmare anvisningar kommer att lämnas senare.

Hur rapporteringen från länen bäst skall ske, bör utformas gemensamt av Regeringskansliet och företrädare från länen. De framtida rapporteringarna bör anpassas till förslagen från den grupp i Regeringskansliet som arbetar med rutinerna för uppföljning och utvärdering av tillväxtavtalen och skall rapportera sina slutsatser den 31 maj 2000.

Länen har av olika skäl kommit olika långt i sin avtalsprocess. Problem och frågor kring den fortsatta processen kan därför variera från län till län. Flera län har uppgett att man, parallellt med den gemensamma tidtabellen för tillväxtavtalen, vill ha möjlighet att föra upp och diskutera frågor i individuella kontakter med Regeringskansliet. Beredningen av förslaget om Skånes Entreprenörsfond som refererats ovan, är exempel på ett sådant bemötande.

Information på Internet

Flera län har på ett föredömligt sätt gjort det möjligt för intresserade i och utanför regionen att följa arbetsprocessen med tillväxtavtalen på hemsidor på Internet. Den nya tekniken har öppnat möjlighet för många fler än tidigare att ta del av och lämna synpunkter på hur regionalt tillväxt- och sysselsättningsfrämjande arbete skall bedrivas och hur offentliga resurser skall användas. Arbetet med tillväxtavtalen blir sannolikt ännu mer intressant när nu planerna skall genomföras. Det bör således finnas ett stort allmänt intresse för att innehåll och resultat från de åtgärder som finansieras via tillväxtavtalen i en lättöverskådlig form redovisas på Internet. Bl.a. i Kronobergs län finns idéer om hur sådan information enkelt och fortlöpande kan presenteras.

Tvärregionalt samarbete kring gemensamma teman

Genom tillväxtavtalen visar det sig att det finns eller bör finnas goda förutsättningar för regionöverskridande samarbete inom många olika områden. Samarbete kring näringsliv och hållbar utveckling i Östersjöregionen kan nämnas som exempel på ett

tvärregionalt samarbete som engagerar flera län. Många avtal tar upp åtgärder för särskilda branscher, bl.a. trä- och livsmedelsförädling. Många åtgärder har en klar koppling till klimatfrågor. Eftersom dessa är gränsöverskridande finns det anledning att särskilt uppmärksamma samverkansmöjligheter. Även de gentekniska satsningarna i avtalen bör ses över och marknadens eventuella tillväxtpotential analyseras. De ambitioner som återges och de förutsättningar för samarbete över länsgränser som finns, bör alltså analyseras noga, dels för att undvika överlappningar, dels för att utbyta erfarenheter och uppnå samordningsvinster. En stor del av ansvaret för att initiera tvärregionala kontakter och samverkan bör kunna läggas på olika nationella myndigheter.

Tematiskt samarbete kan även avse annat än speciella, programlagda åtgärder. Det kan också gälla t.ex. kompetensutveckling och kunskapsutbyte kring analyser av näringslivets förutsättningar, framgångsrika former för privat-offentlig samverkan, hur avtalen bidrar till hållbar utveckling mm.

Utgångspunkter och metod

Regeringskansliet ansvarar tillsammans med länen för att föra processen med tillväxtavtalen framåt och att utveckla arbetsmetoden. En viktig uppgift för Regeringskansliet och de centrala myndigheterna är vidare att ha den nationella överblicken över pågående regionala verksamheter. Syftet med Regeringskansliets genomgång av tillväxtavtalen har varit att sammanställa den information som krävs för att redovisa arbetet för regeringen och för att utveckla det i dialog med berörda parter. Granskningen baserar sig av praktiska skäl framför allt på vad som redovisas i avtalsdokumenten. Den har varit koncentrerad på hur länen har hanterat de krav på processen och avtalsdokumentet som har ställts upp. En ytterligare uppgift har varit att lyfta fram exempel på väl genomförda arbetsmoment och att genomskåda beröringspunkter mellan avtal.

Den överblick som läsningen av samtliga avtalsdokument ger, kan avslöja områden som motiverar länsöverskridande samarbete och visa på risker för nationellt underutnyttjande av resurser. Däremot har granskningen inte varit inriktad på särskilda teman eller ämnesområden. Sedan utkastet till tillväxtavtalen avlämnats i april, har bl.a. NUTEK (Rapport 1999:12) gjort en utförlig genomgång av olika tematiska aspekter på tillväxtavtalen och pekat på ett antal möjligheter i anslutning till detta. Vad avser möjligheter att utveckla olika former av samarbete hänvisas således till NUTEK:s rapport.

En arbetsgrupp med totalt 14 tjänstemän från Närings-, Utbildnings- och Finansdepartementen, Högskoleverket, NUTEK samt Naturvårdsverket har granskat tillväxtavtalen. Varje enskilt kvalitetskrav som ställs på avtalsarbetet har belysts av 2–3 personer. Dessa har läst samtliga avtal med avseende på det specifika kravet. Varje avtal har också lästs grundligt i sin helhet av minst två personer. Granskningsrapporten är sammanställd med utgångspunkt från tjänstemännens bedömningar av hur kvalitetskraven har mötts och hur de enskilda avtalen är utförda. Sammanställningen av iakttagelser och slutsatser grundar sig på de samlade bedömningarna och har stämts av i tjänstemannagruppen. Det är nödvändigt att understryka att slutsatserna dras utifrån de arbeten länen har redovisat. Rapporten har därför en annan karaktär och är strikt skild från de politiska slutsatser och kommentarer som lämnas i förordet.

Arbetet med tillväxtavtalen är mångfasetterat. Dokumenten återger inte alla nyanser och inte hel-

ler dynamiken i det arbete som pågår. Granskningsgruppen har inte haft sådan insyn att den kan göra säkra bedömningar av den faktiska processen. Därtill kommer att kvalitetskraven översatts till tämligen tekniska kriterier med viss struktur. För att i någon mån få en bild av arbetsprocessen har det därför också varit viktigt att se hur avtalet har utvecklats från utkastet till avtal den 15 april till version två den 15 november och att ta hänsyn till vad som kommit fram om den länspecifika processen på andra sätt.

Det måste mycket starkt understrykas att bedömningen inte har kunnat göras med någon vetenskaplig precision. Det är inte möjligt att rangordna länen från bäst till sämst utifrån de omdömen som granskningsgruppen ger. Det är länen själva som bäst vet vilka de starka och svaga inslagen är i den egna avtalsprocessen. Däremot anser gruppen att det är möjligt att urskilja goda exempel från olika län på hur olika arbetsmoment har hanterats. Det är också möjligt att urskilja avtal som visar vilka län som förefaller ha kommit längst i arbetet.

Krav på de regionala tillväxtavtalen – goda exempel

Bakgrund

Kvalitetskraven på avtalen och de kriterier som är formulerade utifrån dessa, anger kort regeringens intentioner med den regionala näringspolitiken och tillväxtavtalen. De har därför valts som primär utgångspunkt för granskningsgruppens genomgång av avtalen.

En viktig del i avtalsprocessens tidiga skede är att säkra en bred förankring av processen och tillväxtavtalet.

- Avtalet – analysen och utvecklingsprogrammet – skall vara väl förankrat i det regionala partnerskapet. Företrädare för näringslivet skall ha getts möjlighet att medverka aktivt i utformningen av tillväxtavtalet.

Följande krav på avtalens innehåll syftar till att hitta rätt och kunna motivera de insatser och åtgärder som ingår i avtalets programdel.

- Analysens kvalitet: Avtalet skall innehålla en detaljerad och väl genomarbetad analys av hinder och möjligheter för en hållbar ekonomisk tillväxt och sysselsättning i regionen. Avtalet skall innehålla ett konkret program för tillväxt i näringslivet. Programmets innehåll skall följa

logiskt på den analys som presenteras.

- Koncentration och fokusering: Avtalet skall vara koncentrerat kring ett mindre antal prioriteringar och åtgärder och skall syfta till att förbättra förutsättningarna för ökad tillväxt och sysselsättning i företag på kort och medellång sikt.

Dessutom uppställs två horisontella krav på avtalen.

- Jämställdhet skall integreras i avtalets alla delar.
- Ekologiskt hållbar utveckling³ skall genomsyra avtalets alla delar.

I processens senare skede är det viktigt att genomförande samt uppföljning och utvärdering är väl förberedda.

- Tydlighet i genomförandet: Det skall finnas en tydlig beskrivning av hur, när och av vem respektive insatsområde/åtgärd skall finansieras, genomföras, följas upp och utvärderas. Tilltänkta aktörer skall vara överens om finansieringen. Finansiärer som anges i avtalet skall ha deltagit i överläggningar om genomförande och finansiering.
- Uppföljning och utvärdering: De insatsområden och åtgärder som utgör programmets delar skall ha realistiska mål som är möjliga att följa upp och utvärdera.

I det följande ges en beskrivning av bedömningen av respektive kriterium. För varje kriterium lyfts goda exempel fram.

Förankring av de regionala tillväxtavtalen

Det finns flera skäl att säkra en bred förankring av tillväxtavtalen i de regionala partnerskapen och näringslivet. Avtalen skall vara inriktade på åtgärder i samhället som företagen efterfrågar och definierar som tillväxtfrämjande. Resurser för näringslivsfrämjande insatser finns fördelade på många händer, men det är företagarna själva som bäst kan precisera näringslivets behov. Avtalen förutsätts komma fram genom en process där berörda parter gemensamt diskuterar prioriteringen av åtgärder och vilka aktörer som bör samverka för att genomföra dessa. Arbetet blir mer effektivt och utsikterna att komma överens betydligt bättre om berörda parter deltagit genom hela processen än om några som har enats om åtgärder, därefter vänder sig till andra, tilltänkta finansiärer.

En ytterligare skäl att eftersträva arbete i breda partnerskap är att det kan komma fram många nya idéer och synpunkter som annars riskerar att förbli ohörda. Det finns demokratiaspekter att lägga på detta. I flera sammanhang har framhållits att andra än de traditionella organisationerna och grupperna i samhället så långt möjligt bör få komma till tals. Ungdomars och invandrargrupperns kompetens och kapacitet bör komma fram i avtalen. Jämställdhet mellan män och kvinnor är ett uttalat krav på både representationen och avtalsarbetet i övrigt. Miljöhänsyn skall genomsyra avtalen, vilket förutsätter att det finns bred miljökompetens företrädd i partnerskapen.

I de län som är försökslänerna för utökad regional självstyrelse (Gotland, Kalmar, Skåne och Västra Götaland) bidrar organisationen till att underlätta en politisk förankring även om också övriga län kan lyckas väl. Flera av de län som sedan tidigare är vana vid att arbeta i partnerskap för strukturfonderna, förefaller ha haft lättare än andra att etablera partnerskap för arbetet med tillväxtavtalen.

Förankringsprocessen beskrevs utförligt i de flesta avtalsutkasterna men har i allmänhet berörts igen i version två av avtalen. Det är ändå svårt att få en riktigt tillförlitlig bild. Delaktigheten i arbetet kan beskrivas olika av olika individer, beroende på vilka deras förväntningar är. Hur väl förankrade avtalens analyser och prioriteringar faktiskt är, sätts bl.a. på prov när de berörda parterna skall komma överens om genomförande och finansiering av åtgärder. Eftersom de flesta län uppger att finansieringsförhandlingarna pågår fram till den 15 februari 2000, är det fortfarande oklart hur dessa lyckas.

Avtalen visar dock att regionala partnerskap har etablerats och är brett sammansatta i praktiskt taget alla län. Förankringen av avtalen ser generellt ut att vara god på regional nivå. I samtliga län uppges att samarbete och samtalsklimat gynnats av arbetet med tillväxtavtalen. De flesta läns partnerskap är dock i stort sett traditionellt sammansatta, med representanter för de organisationer som normalt brukar delta i regionalt utvecklingsarbete. Det innebär att tillväxtpotentialer inom områden som saknat representation i partnerskapet, t.ex. kultur- och miljösektorn, kan vara förbisedda. Kvinnor är genomgående svagt representerade i partnerskapen och de särskilda arbetsgrupper som tillsatts, t.ex. för programarbetet. Vissa intressegrupper har i skrivel-

³Både begreppet "Ekologiskt hållbar utveckling" och "Hållbar utveckling från ekologiskt synpunkt" förekommer i denna rapport. Ibland används kortfattat miljöaspekter eller miljöperspektiv för att referera till det krav som ställs på tillväxtavtalen på området.

ser till regeringen eller på andra sätt visat missnöje med att inte ha kommit in i arbetet och kunnat synliggöra sina intressen i avtalen så som de önskat. Granskningsgruppen anser att alltför få län har tänkt på att via representationen i partnerskap och arbetsgrupper fånga upp idéer och förslag från den stora del av de flesta regioners invånare som utgörs av personer med utländsk bakgrund. De nationella myndigheterna har nästan undantagslös kommit in i arbetet först sedan prioriteringar och åtgärder preciserats på regional nivå, även då de är tilltänkta som finansierare.

En processtudie av avtalsarbetet som pågår oberoende av gruppens läsning, visar att partnerskapen ofta anser att arbetet domineras av länsstyrelsen/självstyrelseorganen. Det finns två sidor av detta. För att arbetet skall ge resultat kan det behövas drivande och operativa krafter som tar till sig och förmedlar tillväxtavtalens idé till andra. Samtidigt finns en risk att rollen blir dominerande.

Företrädare för näringslivet och/eller aktiva företagare har, enligt avtalsdokumenten, deltagit mer eller mindre intensivt i arbetet - mer kring insatser och åtgärder än i analysarbetet. Det är svårt att få en riktigt klar uppfattning om vad uttalanden i avtalen om näringslivets medverkan faktiskt står för. Det får anses naturligt att aktiva företagare sällan har tid eller intresse av att delta i övergripande diskussioner om strategier och program för tillväxt och hellre överläter detta till sina organisationer. Företagares engagemang visar sig snarare i det direkta genomförandet av åtgärder i avtalet, genom att de t.ex. upprättar entreprenörsnätverk eller upplåter lärlingsplatser. I vissa avtal särredovisas kvinnors andel av partnerskapet; däremot redovisas inte i något fall aktiva företagares andel.

I *Kronobergs län* har ett mycket brett partnerskap etablerats med ca 150 personer från politik, förvaltning och näringsliv. Samordningen har skett genom en ledningsgrupp med landshövdingen som ordförande och en aktiv företagare som vice ordförande. Ytterligare en aktiv företagare och två representanter för näringslivsorganisationer har ingått i gruppen. Sekretariatet har utgjorts av tjänstemän från länsstyrelsen, landstinget, Kommunförbundet i regionen samt ALMI Företagspartner. Seminarier och konferenser har anordnats kring olika relevanta teman. Insatsområdet Företagsutveckling har engagerat ca 100 personer och har bidragit till att förstärka befintliga nätverk och att skapa nya.

I *Örebro län* finns exempel på starkt lokalt engagemang. Ett omfattande arbete har pågått i kommunerna som därmed är aktivt involverade. Enskilda

företagare har deltagit i programarbetet, främst på lokal nivå. Också i *Södermanlands län* engagerades kommunerna och experter på viktiga sakområden redan i tidigt skede. Flera län, tydligast *Dalarnas, Jönköpings, Värmlands och Västra Götalands län*, har exempel på lokala eller delregionala avtal. De flesta länen förefaller ha misslyckats med att engagera den lokala miljöorganisationen och ansvariga för lokalt Agenda 21-arbete. I *Hallands* avtal anges dock att ett miljöinriktat arbete har byggts upp i samverkan mellan näringslivet och offentliga organ. Arbetet drivs och samordnas av Miljöforum Halland, som också ingår i partnerskapet.

Förankringen förefaller också ha klarats av väl i *Gävleborgs, Hallands, Jämtlands, Kalmar, Norrbottens, Skåne och Västerbottens län*. Det är viktigt att åter markera att i län som inte nämns här, kan förankringen och engagemanget i avtalsarbetet vara gott även om det är mindre synligt i det avtalsdokument som har lämnats till Regeringskansliet.

Analysen och den röda tråden – viktiga för att hitta rätt

En väl genomförd analys är en grundförutsättning för att man skall kunna dra slutsatser om vilka åtgärder som bör genomföras. Många har använt sig av s.k. SWOT-analyser (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats). En SWOT kan ge en bra översikt över regionens förutsättningar. Den synliggör de viktigaste utvecklingsfrågorna och kan bidra till att engagera berörda aktörer. Men en SWOT är otillräcklig för att analysera dynamiska processer och tränger inte djupare in i särskilda problem. Flera län har kompletterat SWOT-analyserna med fördjupnings- eller specialstudier. En SWOT bör inkludera även de horisontella målen.

Många analyser innehåller obearbetade beskrivningar eller referat. Den regionövergripande analysen är ofta bred och därmed ganska intetsägande. En väl genomförd regionanalys kan lägga grunden för ytterligare djupstudier av särskilt intressanta områden. Genomgången har visat att län som dyker ner på djupet i någon frågeställning och penetrerar denna, oftast uppvisar ett intressantare avtal än andra. Flera län har t.ex. gjort intressanta klusteranalyser för att förstå och förklara vilka fördelar företag kan ha av att samverka i nya konstellationer.

Den logiska linjen från slutsatser i analysen till strategier och program med mål, prioriterade insatsområden och åtgärder är svår att se i många avtal. Det finns flera förklaringar. Om analysen är mycket bred kan kopplingen till programmet vara svår att urskilja. I några avtal förefaller programmet

delvis vara formulerat oberoende av slutsatserna i analysen. Län som har koncentrerat avtalet till ett mindre antal insatsområden och åtgärder har i allmänhet också en tydligare röd tråd mellan analys och program. Vissa län har valt att lägga en del av analysen som bakgrundsbeskrivning till respektive insatsområde. Det bidrar till att förstärka förstäl- sen för insatser och åtgärder men gör analysdelen tunn. I de fall man i stället gjort återkopplingar till analysen för att motivera de prioriterade insatsom- rådena har avtalet blivit mycket tydligt. Många län har haft svårt att integrera jämställdhets- och miljö- perspektiven i analysen. Skrivningar kring dessa kri- terier förefaller ofta ha hakats på i efterhand.

Östergötlands län visar exempel på god analys. Den är väl strukturerad och relevanta data används genomgående. Jämförelser görs inom regionen och med riket som helhet. Man använder befintlig sta- tistik på ett föredömligt sätt för att påvisa specifika fenomen i länet. En analysbilaga innehåller omfat- tande kartläggningar, bl.a. av länets starka industri- ella kluster, inklusive deras potentiella tillväxtför- måga. I varje delavsnitt i avtalet sammanfattas åtgärder som är relevanta utifrån analysen. Det är lätt att se kopplingen mellan analys, slutsatser, insatsområden och åtgärder. Jämställdhetsaspekter är väl integrerade i analys och program. Däremot saknas integreringen av hållbar utveckling.

Västra Götalands analys består av en nulägesbe- skrivning och en SWOT-analys. Dessa har en tydlig regional profil och går systematiskt igenom aspek- ter kring regionen och dess näringslivs styrkor och svagheter. I analysen identifieras också några kritis- ka faktorer vars utveckling bedöms som avgörande för regionens utveckling. Styrkor och svagheter som behandlas i analysen återkommer i form av åtgärder i det länsövergripande programmet - dock saknas åtgärder avseende de problem på miljöområdet som analysen visar.

Flera län har kommit en god bit på väg i analysen av sina förutsättningar. Det gäller t.ex. *Blekinge, Dalarna, Gotland, Gävleborg, Halland, Jönköping, Kronoberg, Stockholm, Värmland, Västerbotten, Västmanland* och *Västra Götaland*.

Koncentration och fokusering på tillväxt i näringslivet

Tillväxtavtalens insatser och åtgärder skall bidra till att stärka näringslivets konkurrenskraft. I regeringens erbjudande till länen att utarbeta tillväxtavtal angavs att det lokala och regionala näringslivets behov skall vara vägledande för de offentliga organens utbud av näringslivsfrämjande tjänster. I skrivelsen till riksdä-

gen (1998/99:96) konstaterade regeringen: "Det regionala tillväxtavtalet skall ses som en fördjupad näringslivsorienterad del av en regions utvecklings- strategi och -program. I avtalen skall framför allt de frågor som berör företagets tillväxt- och utvecklings- förutsättningar behandlas. Med denna fokusering på ekonomisk tillväxt bör avtalen rimligtvis utelämna flera av de områden som normalt ingår i regionens samlade utvecklingsstrategi."

I ex ante-utvärderingen konstaterades att regio- nerna i olika grad hade efterkommit detta krav. Avtalen innehöll oftare program av karaktären breda regionala utvecklingsprogram än näringslivs- inriktade tillväxtprogram. Antalet insatsområden och åtgärder var ofta mycket stort. Länen rekom- menderades därför dels att minska antalet åtgärder, dels att lyfta ut åtgärder som inte kan motiveras som tillväxtfrämjande och utvecklande för närings- livet. Avtalen visar sig dock i version två vara något mer koncentrerade än tidigare men fortfarande inriktade på ett brett spektrum av åtgärder. En vik- tig fråga är således varför så många avtal fortfaran- de lyfter fram åtgärder som kan uppfattas som min- dre direkt riktade till näringslivet. Är det positivt eller negativt? Vad kan vi lära av erfarenheterna hit- tills? Några iakttagelser skall refereras.

Näringslivets faktiska medverkan spelar roll för pro- grammets innehåll. Tillväxtavtalet skall utgå ifrån näringslivets behov och ju bättre avtalet är förank- rat bland företagare, desto bättre återspeglar det näringslivets åsikter av vad som främjar tillväxten. Vad enskilda företagare efterfrågar varierar natur- ligtvis, men generellt visar avtalen att företagarna prioriterar samhällsutvecklande åtgärder och inves- teringar framför traditionella företagsstöd inom närings- och regionalpolitiken. Det talar för att företagarna anser det viktigast att få sköta företagen själva och att samhället skall svara för basservice och investeringar som skapar goda och rättvisa för- utsättningar. Utbildning och kompetensutveckling lyfts fram som områden på samhällets ansvar som är särskilt viktiga för näringslivet. Livsmiljö, regio- nal attraktivitet och liknande behandlas också i många avtal och kan då omfatta boendemiljöer och social service men också information och rådgiv- ning för näringsverksamheten. Nästan alla avtal tar upp infrastrukturen - fysiska kommunikationer såväl som IT. Området är undantaget från avtals- processen, eftersom planeringshorisonten avviker från tillväxtavtalens, men är så viktiga att de ändå berörs.

Representationen och förankringen spelar roll för programmets karaktär. Ju fler intressen som finns

representerade i partnerskapet, desto svårare att förankra ett smalt program. Flera län förefaller ha lyckats väl med att förankra tillväxtavtalet såväl lokalt som regionalt. Samtidigt är avtalen breda. Den första ambitionen förefaller ha varit att alla skall ha fått med något som tillgodoser deras sektor eller intresseområde. Även om det framskyntar att olika intressen inte fått plats i avtalen som företrädarna önskat, så förefaller ändå parterna dela synen på universitetens och högskolornas betydelsefulla roll för regionens och näringslivets utveckling.

Stockholms län har ett starkt koncentrerat och fokuserat avtal. Avtalet verkar vara förankrat i en mycket liten krets av organisationer och personer som på ett tidigt stadium bestämde att det skulle inriktas på näringslivsfrämjande arbete i Östersjöregionen och utveckling inom några s.k. kluster. Eftersom intressentkretsen är begränsad, har den smala profilen inte inneburit några problem.

Länens geografi inverkar på programmen. Geografiska förhållanden, liksom tolkningen av tillväxt i avtalsarbetet, spelar också stor roll. I flera län har diskuterats om åtgärder skall inriktas på de expansiva orterna och om detta i så fall skall ske på bekostnad av utvecklingen i svagare länsdelar. Man har frågat sig vilka mått på tillväxt som bör användas och om det är möjligt att tillgodose glesbygdsintressen. Om länen har ett starkt lokalt engagemang och således har god förankring i kommunerna, har avtalet oftare en bred profil som återspeglar länsdelarnas olikheter och intressen.

Värmlands län har lyckats hantera det lokala avtalsarbetet på ett intressant sätt. Avtalet omfattar sju olika profilområden eller kluster som dock väger olika tungt i olika delar av länet. Avtalet skall finansieras via sju geografiskt neutrala insatsområden, vilket rimligtvis bör minska risken för att "så split" i relationerna mellan olika länsdelar.

Östergötlands län har ett tydligt fokus på tillväxt i näringslivet. Ett skäl är att frågor om landsbygdens utveckling har hänförts till ett särskilt program för landsbygdsutveckling vid sidan om tillväxtavtalet.

Jämställdhet – utgångspunkter, bedömning och goda exempel

Ett av kriterierna för statlig medverkan i tillväxtavtalen är att könsperspektivet beaktas i avtalets samtliga delar. Det innebär att mainstreaming- eller annan lämplig metod skall tillämpas, men någon närmare vägledning lämnades inte i anvisningarna inför avtalsarbetet. I ex ante-utvärderingen konstaterades att praktiskt taget alla avtal var ofullständiga på jämställdhetsområdet. Riksdagen har upp-

märksammat problemet i frågor, interpellationer och motioner. Regeringen har pekat på att jämställdhetsexpertis finns att tillgå i varje län och att NUTEK har i uppdrag att bistå länen i metodarbetet, bl.a. när det gäller jämställdhetsaspekterna.

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är ett samhälle där kvinnor och män har samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom alla väsentliga områden i livet. Det innebär en jämn fördelning av makt och inflytande, samma möjligheter till ekonomiskt oberoende, lika villkor och förutsättningar i fråga om företagande, arbete, arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet. Det innebär också lika tillgång till utbildning och möjligheter till utveckling av personliga ambitioner, intressen och talanger, delat ansvar för hem och barn samt frihet från könsrelaterat våld.

Det är regeringens uttalade vilja att ett jämställdhetsperspektiv skall genomsyra alla delar av dess politik. Detta arbetssätt kallas även gender mainstreaming. Mainstream kan översättas med det svenska ordet huvudfära. Mainstreaming används för att uttrycka ett strategiskt arbetssätt som innebär att en fråga flyttas från en sidoordnad position till att ingå i verksamhetens alla delar/huvudfäran. Mainstreaming är en strategi ett sätt att arbeta, för att nå uppsatta jämställdhetsmål och innebär att

- olika förhållanden och villkor för kvinnor och män skall synliggöras,
- varje fråga som berör individer skall prövas ur ett jämställdhetsperspektiv,
- konsekvenserna av hur förändringar kan tänkas utfalla för kvinnor respektive män skall analyseras.

På det hela taget saknas jämställdhetsperspektivet också i version två av tillväxtavtalen. En jämn fördelning av makt och inflytande är en viktig del av regeringens jämställdhetspolitik. Könsfördelningen i partnerskapet är mycket ojämn i de flesta län. Det gäller både sett till enskilda personer och representanter för deltagande organisationer. Avtalen behöver alltså bli mycket bättre på detta område i alla län. Några län har dock hunnit lite längre än flertalet.

Jämtlands och Västerbottens län uppmärksammar i analyserna att olika villkor gäller för kvinnor och män. Länen lyfter fram strukturella orsaker som förklarar varför villkoren på arbetsmarknaden är olika för män och kvinnor.

Norrbottnens län konstaterar att företagsstöd oftast är utformade för att passa manligt dominerade branscher och näringar. Strukturer och villkor tenderar att bli självcementande. Risken är att utvecklingen

av nya näringar hindras och att kompetensutvecklingen går i fel spår, om inte ett jämställdhetsperspektiv anläggs på tillväxtarbetet.

Östergötlands län har ett jämställdhetsperspektiv i alla åtgärder i avtalet. Där anges på vilket sätt jämställdhetsfrågan skall hanteras och inte enbart att den skall beaktas. Mät- och uppföljningsbara nyckeltal för jämställdhet har utarbetats.

Flera län är starkt medvetna om bristerna i sina avtal. De anger att de kommer att använda särskilda metoder för jämställdhetsanalyser och bedömningar av projekt och har också intensifierat arbetet på detta område.

Ekologiskt hållbar utveckling

– utgångspunkter, bedömning och goda exempel

Anvisningarna inför avtalsarbetet var kortfattade också när det gäller hur miljöperspektivet skall integreras. Något har förtydligats genom lägesrapporten till riksdagen i april 1999, där det sägs att det skall framgå hur programmet i tillväxtavtalet påverkar omställningen till ekologisk hållbarhet, skyddet av miljön, en effektiv användning av jordens resurser samt hur det integreras med tillväxt och ökad sysselsättning, oavsett vilka samhällssektorer som avtalen berör.

I ex ante-utvärderingen konstaterades att miljöfrågorna sällan var väl behandlade i avtalsutkasterna. Ofta var miljöaspekter behandlade i ett särskilt avsnitt i avtalet där betydelsen av att ta miljöhänsyn underströks. För övrigt var miljöperspektivet tämligen osynligt. I budgetpropositionen för år 2000 nämner regeringen att samordning mellan tillväxtavtalen och de lokala investeringsprogrammen på miljöområdet skall eftersträvas för att tillvarata möjligheter till effektivare miljö- och tillväxtingsatsningar.

I den förnyade läsningen konstateras att resonemangen om miljöaspekter och hållbar utveckling som helhet har kommit längre. Hållbar utveckling är väl integrerad i några fall, men i flertalet avtal finns kriteriet endast med i vissa delar och bör fortfarande kunna integreras tydligare i andra delar. Generellt kan sägas att kopplingen till miljömålen är svag i avtalen men att miljöfrågorna bedöms kunna utvecklas ytterligare med relativt små insatser.

Troligen skulle avtalen vinna mycket på att strategiska miljöbedömningar genomförs. Om miljöfrågorna integreras i avtalen ökar sannolikheten för att åtgärderna bidrar till en hållbar utveckling.

Det hade varit värdefullt om det framgick av avtalen hur länen avser möta den ökade efterfrågan på miljökompetens i näringslivet. Allt fler företag

utvecklar miljöledningssystem. Detta är ett steg i rätt riktning där ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling går hand i hand.

Avtalen avslöjar inte vilka kompetenser på miljöområdet som har använts i arbetet eller ingått i partnerskapen. Miljö är sällan en egen prioritering. Däremot omfattar avtalen i flera fall åtgärder med mer eller mindre tydlig miljöinriktning. Avtalen skulle vinna på tydligare koppling mellan analyser, mål, prioriterade insatser och åtgärder där hållbar utveckling är en synlig röd tråd. Klart utformade miljöindikatorer för uppföljning av avtalen förekommer i några fall men kan utvecklas ytterligare.

Många åtgärder har en klar koppling till klimatfrågor. Eftersom dessa är gränsöverskridande finns det anledning att uppmärksamma samverkansmöjligheterna.

Vidare konstateras att ganska många prioriterade insatsområden har mål som förefaller negativa för miljön utan att detta diskuteras. Aktörer inom miljösektorn, t.ex. Naturvårdsverket, finns sällan angivna som medfinansierare av åtgärder trots att detta är fullt möjligt. Naturvårdsverkets inköp av mark kan t.ex. ge ökad sysselsättning inom turismen. Ett annat exempel är verkets medel för sanering av förorenad mark, som skulle kunna leda till möjligheter att utveckla exklusiv kompetens och näringsverksamhet.

Dalarnas län har det bästa exemplet på ett tillväxtavtal där miljö och ekologisk hållbarhet verkligen genomsyrar arbetet. Miljöaspekter ingår i utgångspunkter och övergripande mål. Avtalet innehåller sex insatsområden där samtliga har någon form av miljöanknytning. Det syns tydligast i *Livsmiljö och ett attraktivt Dalarna*, där avsikten är att marknadsföra länet som en föregångare när det gäller hållbar utveckling från ekologisk synpunkt. Miljörelaterade indikatorer anges för uppföljningen, oftast anges indikatorn "miljöcertifiering av företag".

Tydlighet kring genomförande och finansiering

Steget från förankring i avtalet till överenskommelser om genomförandet av åtgärderna i programmet är kritiskt. Program och strategier för en regions utveckling har formulerats tidigare. Det är dock första gången som programarbetet skall utmynna i en konkret plan för genomförande och finansiering. Överenskommelser skall undertecknas av de samverkande parterna och blir därmed förpliktiggande - om än inte i juridisk mening bindande. Detta är nytt i svenskt regionalt utvecklingsarbete.

Några län har inledningsvis i programarbetet

inventerat tillgången på resurser - det s.k. regionala tillväxtkapitalet. Det har gett ett värdefullt underlag och utgångspunkt för diskussionerna om hur resurser används i länen och för de mer direkt överläggningarna om finansieringen av insatser och åtgärder i avtalen. Detta har bl.a. gjorts i *Gävleborgs*, *Jönköpings*, *Kronobergs* och *Värmlands* län.

Flertalet län har haft svårt att bli klara med finansieringen av avtalen till den 15 november. Ett stort antal anger dock att de till den 15 februari 2000 kommer att ha finansieringen klar, inklusive skriftliga överenskommelser. Genomförandet beskrivs på många olika sätt och med varierande detaljeringsgrad. Tolv av totalt 21 län redovisar en finansieringsbild för år 2000 - till ett sammanlagt belopp om 6.4 miljarder kronor. Summan baserar sig på länsvisa belopp som dock har mycket varierande status. Ett litet antal län har fullföljt konkreta förhandlingar om finansiering, i flertalet län är siffrorna indikativa och ger endast uttryck för en uppskattning av behovet. Nio av de tolv länen har också lämnat preliminära uppgifter för hela treårsperioden, åren 2000-2002.

Nio län har specificerat vilka de medverkande aktörerna är. En sammanställning av dessa läns avtal visar följande finansierare och genomsnittliga andelar av finansieringen: länsarbetsnämnder 23 %, privata företag 18%, EU (framför allt strukturfonder) 14 %, kommuner 10 %, länsstyrelser/självstyrelseorgan 9 %, landsting 3 % och universitet/högskolor 3 %. Andra relativt vanligt förekommande medfinansierare är Teknopol/teknikbroar samt ALMI. Antalet deltagande aktörer är särskilt stor i Västerbottens och Örebro län. I Västerbottens avtal anges ett antal parter som medverkar till genomförandet på andra sätt än med finansiella medel.

Tilltron till privata företags medverkan är stor. Uppgifterna som lämnas om insatsbelopp bygger inte på faktiska överenskommelser. Ett par län anger att uppskattningen utgår från tidigare erfarenheter, vunna i arbetet med strukturfonderna. Den andel av den totala finansieringen som avsätts för åtgärder med ren miljöinriktning är i några fall förhållandevis stor - som mest 20%. Normalt är den betydligt mindre. Ofta tillkommer dock finansiering av miljöinsatser inom åtgärder med annan huvudinriktning.

Vissa problem i finansieringen gäller i stort sett generellt. Flera län uppger att det inte alltid är framkomligt att diskutera finansiering på åtgärdsnivå. Kommuner, nationella myndigheter, t.ex. NUTEK, uppges vilja se åtgärderna först konkretiserade i form av projekt. Det har vidare visat sig

vara mycket få aktörer som är beredda att ingå överenskommelser som sträcker sig över mer än ett år. Flera län lyfter fram vikten av att ha medel som kan användas för relativt fria och regionalt passande ändamål. Det är, framhåller länen, bekymmersamt att det inom arbetsmarknadspolitiken lämnas ett begränsat utrymme för denna typ av insatser. Klagomålen är särskilt starka i södra Sverige där länsstyrelsens/självstyrelseorganets fria resurser är små. Detta anses i sin tur innebära att rollen som samordnare försvåras och trovärdigheten som förhandlingspart kraftigt ifrågasätts. Det är svårt att komma överens med andra potentiella finansierare om man inte själv har något att "lägga i potten". Genomgående framhålls att få nationella myndigheter är beredda att ta aktiv del i genomförandet av avtalen. Undantaget är NUTEK som förväntas komma att bidra såväl finansiellt som med kompetens. Tydligare signaler till myndigheterna från regeringen och Regeringskansliet efterfrågas.

Tillväxtavtalen har bedömts med hänsyn till om det finns belopp angivna för finansieringen, vilken tidsperiod som finansieringen avser och om belopp faktiskt har överenskommit eller om de är uppskattningar. Vidare har studerats vilka finansierare som anges, om genomförandet beskrivs närmare och om ansvariga finns utsedda för genomförandet av åtgärderna och för helheten. Den eventuella kopplingen till arbete inom strukturfondprogram har också studerats.

Östergötlands och *Västerbottens* län är exempel på län som har arbetat målinriktat och strukturerat med finansiering och genomförande.

I Östergötlands avtalsdokument är förhandlingsmomentet särskilt tydligt. Arbetet var redan inledningsvis målinriktat vad avser avtalets finansiering. En finansieringsgrupp bildades där de största regionala finansierarna i dag ingår. Ambitionerna i avtalet ställs mot tillgång till resurser. Finansieringstabellen uppdateras löpande och det framgår då hur stort gapet är mellan partnerskapets ambition per åtgärd och de medel som de samverkande parterna är beredda att skjuta till. Alla är medvetna om att man antingen måste sänka ambitionen eller skjuta till resurser som sluter gapet.

Västerbottens tillväxtavtal redovisar mest heljuttet hur genomförandet skall ske. Det finns för varje åtgärd en finansieringstabell som visar vilka de avtalslutande parterna är, och med hur mycket var och en bidrar. Totalt har nio förhandlingsomgångar genomförts. Den privata medfinansieringen har bedömts av en särskild grupp och bygger bl.a. på erfarenheter av tidigare programverksamheter. För

varje åtgärd har en koordinator utpekats. Koordinatören har bl.a. till uppgift att samla in uppföljningsresultat. De avtalslutande parterna inom respektive åtgärd skall tillsammans diskutera strategier för att nå aktivitetsmålen.

Jämtland, Blekinge, Dalarna, Gävleborg, Halland, Västernorrland, Västmanland och Örebro är exempel på län som också ligger jämförelsevis långt framme när det gäller finansiering och genomförande.

Uppföljning och utvärdering

Uppföljning och utvärdering är nödvändiga för att bedöma resultatet av arbetet med tillväxtavtalen och ge underlag för att förbättra arbetsprocessen samt för att öka kunskaperna om regional tillväxt. För närvarande utvärderas statliga aktörers insatser oftast sektorsvis. Genom tillväxtavtalen kommer effekterna av flera aktörers samlade agerande att kunna värderas. Tillväxtavtalen bör innebära mindre detaljstyrning men skärpt mål- och resultatstyrning.

I september 1999 tillsatte Näringsdepartementet en arbetsgrupp med uppgift att till den 31 maj 2000 utarbeta förslag om uppföljning och utvärdering av regionala tillväxtavtal. Arbetsgruppen har också till uppgift att föreslå var ansvaret för utvärderingen bör ligga.

Avtalet skall enligt givna anvisningar innehålla ett övergripande mål för regionen ur ett tillväxtperspektiv. För varje prioriterat insatsområde skall konkreta, utvärderingsbara mål formuleras. Dessa kan uttryckas i kvalitativa och/eller kvantitativa termer. I de fall kvalitativa mål anges bör en beskrivning ges av hur detta skall följas upp. Det skall finnas en tydlig beskrivning av hur, när och av vem respektive insatsområde/åtgärd skall finansieras, genomföras, följas upp och utvärderas. Det är värdefullt om det finns en koppling till uppföljnings- och utvärderingssystemet för arbetet med EG:s strukturfonder.

I *Jämtlands län* finns ett övergripande, mätbart mål för hela tillväxtavtalet samt mål för såväl insatsområden som åtgärder. Det konstateras att målen är såväl kvalitativa som kvantitativa och att detta också skall prägla hur utvärderingen utformas. För varje åtgärd anges ansvaret för uppföljning och utvärdering, vanligen uttryckt i att man inom varje projekt skall planera för hur detta skall ske och avsätta resurser för ändamålet. Ibland specificeras vilka indikatorer som skall användas. Särskilda resurser finns avsatta för utvärdering i finansieringsplanen. Samordning med mål 1-arbetet skall eftersträvas.

Avtalet för *Västerbottens län* innehåller ett övergripande mål samt mål för varje insatsområde. För varje åtgärd anges s.k. aktivitetsmål som har fastställts av de avtalslutande finansierarna. För varje åtgärd finns också mål för de horisontella jämställdhets- och miljöperspektiven samt kärnindikatorer/mättenheter för att mäta projektens resultat. Projektägare och finansierare skall ta fram uppföljningsrapporter. Koordinatörer är utsedda för genomförandet av åtgärderna. Ansvar och uppgifter på olika nivåer är noga angivna. Det betonas att all utvärdering skall upphandlas professionellt. I avtalet ingår även den matris och kriterielista för miljöbedömning av projekt som presenterats i Naturvårdsverkets rapport *Miljöprofil på EU:s strukturfonder*.

I *Hallands läns* avtal har en checklista för miljöbedömning utarbetats. Den skall användas vid bedömning av förslag till insatser och projekt, men kan även användas för bedömning av tillväxtavtalet i sin helhet. Listan bygger på de av riksdagen antagna 15 miljömålen. Vidare har man tagit fram ett underlag för miljökonsekvensbeskrivningar av de projekt som kommer att bedrivas inom ramen för avtalet.

Flera andra län är på god väg i arbetet med uppföljning och utvärdering. Till dessa hör bl.a. *Dalarnas, Gävleborgs, Kronobergs, Västernorrlands, Västmanlands* och *Örebro län*. En gemensam nämnare för de län som hunnit längst, är att de har bred erfarenhet av programarbete inom ramen för strukturfonderna.

Län med en avtalsprocess på frammarsch

Genomgången av tillväxtavtalen visar tydligt att arbetet är en process som fordrar att varje region utgår ifrån sina specifika förutsättningar. Det är uppenbart att de steg som tas inte alltid kan vara samtidigt i alla län.

Västra Götaland är exempel på ett län med mycket specifika förutsättningar. Huvudmannskapet för de regionala utvecklingsfrågorna har flyttats från länsstyrelsen till självstyrelseorganet i Västra Götaland. I samband med detta bildades också länet genom en sammanläggning av tre tidigare län. Förändringarna sammanföll i tiden med att arbetet med tillväxtavtalen startade. Det är granskningsgruppens uppfattning att självstyrelseorganet, trots att mycket kraft behövde ägnas åt att få försöksorganisationen att fungera väl, på ett beundransvärt sätt har hanterat processen kring tillväxt-

avtalen och är på god väg att lägga grunden för ett framgångsrikt arbete.

I *Jönköpings län* har man valt att hantera den regionala processen och olikheterna mellan delar av länet med stor försiktighet. Det viktigaste har inte varit att till punkt och pricka följa den nationella tidtabellen utan att uppnå den förankring och samling kring programmet som är nödvändig för att successivt komma vidare och närma sig genomförandet.

Avslutande kommentar

Regeringskansliets granskningsgrupp kan konstatera att avtalen har utvecklats betydligt sedan den första versionen redovisades. Generellt förefaller styrkan ligga i avtalens förankring. I de regionala partnerskapen ingår dock nästan uteslutande representanter för redan väletablerade organisationer och grupper. Det nya är att näringslivet och företagare engagerats. De flesta län har missat eller misslyckats med att ge plats för fler nya grupper eller kompetenser och riskerar därför också att missa nya och originella idéer och infallsvinklar i arbetet. Kvinnor är genomgående underrepresenterade. *Analysen* har inte genomförts fullt ut i alla avtal och det är inte alltid synligt att den utnyttjats som ett underlag och instrument för att åstadkomma samsyn kring

väsentliga faktorer i regionens tillväxtarbete.

Flertalet program har koncentrerats till ett något mindre antal insatsområden och åtgärder. De har därmed både fått en tydligare struktur och blivit mer realistiska. Flertalet län har till den 15 november haft svårt att få klarhet i hur avtalen skall finansieras men uppger att de inom kort kommer att ha träffat betydligt fler överenskommelser. *Tydligheten* i beskrivningarna av hur åtgärderna i avtalen skall genomföras varierar.

Störst är svagheterna i avtalen avseende de horisontella perspektiven *jämställdhet* och *ekologisk hållbar utveckling*. Dessa återfinns mycket sällan i analyserna och följs inte heller upp i de olika åtgärderna så som avsetts. Tankarna kring *uppföljning* och *utvärdering* samt formerna för *finansiering* och *genomförande* är mer genomarbetade än tidigare. En hel del återstår dock att utveckla också på dessa områden.

Sammantaget visar den genomgång av avtalen som Regeringskansliets granskningsgrupp har gjort att tillväxtavtalen för tre län bäst uppfyller de kvalitetskrav som har angivits. Dessa är *Västerbotten*, *Jämtland* och, trots brister vad gäller miljöperspektivet, *Östergötland*. Väl utvecklade i flera avseenden är också avtalen för *Blekinge*, *Dalarnas*, *Gävleborgs*, *Hallands*, *Kronobergs*, *Västernorrlands*, *Västmanlands* och *Örebro län*.

Blekinge län

Profil och innehåll

Tillväxtavtalet baseras på länets erfarenheter från arbetet med strukturfonderna och är avsett att utgöra underlag för kommande strukturfondsprogram. Innehållet präglas av de förutsättningar som finns i informationstekniken vilket är en profilfråga för Blekinge, högskolan i Karlskrona/Ronneby samt läget vid Östersjön.

Fyra insatsområden prioriteras och sammanlagt nio åtgärder. Den ekonomiska tyngdpunkten ligger på insatsområdet *Kunskap, kompetens och IT*, vilket bl.a. syftar till att tillgodose försörjningen med kvalificerad arbetskraft till framtidsbranscher samt kunskaps- och tekniköverföring från högskola till näringsliv. Nästan lika mycket resurser avser man satsa på insatsområdet *Företagande, drivkrafter och ekonomisk infrastruktur*, som vänder sig till näringslivet som helhet. Insatser för små och medelstora företag liksom aktiviteter för ökat kvinnligt företagande skall ges företräde. Blekinge utmärker sig genom en målmedveten satsning på en jämn könsfördelning i partnerskapet.

Förändringar efter den 15 april

En starkare fokusering har skett på insatser som medverkar till tillväxt i det privata näringslivet. Antalet åtgärder har minskat från 17 till 9. Avtalet innehöll redan den 15 april en finansieringstabell avseende indikativ finansiering. Denna har setts över och formerna för genomförandet har utvecklats.

Sammanfattande intryck

De fyra insatsområdena följer på analysen och är väl valda med hänsyn till Blekinges förutsättningar. Programmet har blivit mer koncentrerat sedan första versionen och ligger långt framme när det gäller finansiering och genomförande. För varje åtgärd finns en beskrivning av huvudansvarig, medverkande, indikativ finansiering samt en skiss till avsiktsförklaring om medverkan. Länsstyrelsen har en framträdande roll som huvudansvarig för genomförandet av samtliga åtgärder.

Utvärderarna av utkastet till avtal ifrågasatte i sin bedömning den uppdelade målsättningen mellan industriell produktion och tjänsteproduktion. Uppdelningen kvarstår, vilket är tveksamt då utvecklingen inom näringslivet i stort visar på en tilltagande integration mellan industriell produktion och tjänsteproduktion.

Avtalet är relativt svagt när det gäller uppföljning och utvärdering. Det återstår en hel del att göra när det gäller integreringen av de horisontella perspektiven jämställdhet och hållbar utveckling. Det saknas bl.a. definitioner av jämställdhet och mainstreaming samt jämställdhetskrav i varje åtgärd. Det särskilda insatsområdet *Ekologiskt hållbart samhälle* är centralt för avtalets miljöprofil. Det vore önskvärt att perspektivet i större utsträckning berördes även i andra insatsområden, särskilt angeläget är detta i den del som behandlar östersjöfrågorna. Sammantaget har Blekinge län ett av de bättre utvecklade tillväxtavtalen.

Dalarnas län

Profil och innehåll

Tillväxtavtalet omfattar sex prioriterade insatsområden, nämligen *Regional och lokal samverkan som stöd för företagsutveckling, Utveckling av små och medelstora tillväxtföretag, Skog, Besöksnäringen, Livsmiljö och ett attraktivt Dalarna* samt *IT*. Inom flera av insatsområdena ingår *Kompetensutveckling och utbildning* som åtgärd. Totalt finns 16 åtgärder.

Den lokala nivån lyfts fram i avtalet. Avtalet grundas på de lokala förutsättningarna och behoven. Det har inneburit att konkretiseringen är jämförelsevis hög. Lokala tillväxtavtal har utarbetats inom enskilda kommuner eller kommungrupper.

Förändringar efter den 15 april

Avtalet var någorlunda väl genomfört redan under våren, men har nu kompletterats på flera punkter som var ofullständiga då. Nu redovisas en finansieringsplan och en organisation för genomförande av avtalet. Arbetet uppges gå vidare på dessa områden. Det kommer att diskuteras och utformas fortlöpande, varefter program och projekt utvecklas.

Till i februari 2000 kommer utveckling av spetskompetens att belysas mer grundligt och åtgärder att anges i mån av behov. Arbetet med mål och indikatorer fortsätter och samordnas med mål i strukturfondsprogrammen. Tillväxtavtalets koppling till utvecklingsprogram inom andra områden och i olika utvecklingsfaser kommer att belysas.

Sammanfattande intryck

Avtalet har kommit långt på väg och har potential att börja fungera. Avtalet är väl förankrat, inte minst

genom det lokala och delregionala engagemanget, som har varit positivt för processen. Det finns ambitioner att öka näringslivets deltagande. Analysen underbygger programmet och håller god kvalitet. Den är väl inriktad på sektorer av betydelse för tillväxt. Både inomregionala och nationella jämförelser förekommer. Programmet har utarbetats med strukturfondsprogrammen som förebild, vilket är en fördel för berörda parter. Linjen från analys och slutsatser till prioriteringar av insatsområden är inte helt klar. Det är positivt att målen för jämställdhet integrerats på åtgärdsnivå. Hållbar utveckling från ekologisk synpunkt är fullständig integrerad i avtalet. På detta område bedöms avtalet som ett av de bästa.

Genomförande- och finansieringsplanerna är preliminära och indikativa per år för hela avtalsperioden. Ca 25 parter har lämnat uppgifter om vilka finansiella eller andra insatser man är beredd att göra. Parterna har lämnat uppgifter för ett år. Dessa har sedan räknats upp till att gälla treårsperioden. Uppgifterna förefaller vara väl förankrade. Genomförandet kommer att följas av det regionala partnerskapet.

Målformuleringarna var bland de bättre redan i version två av avtalen. Mål finns genomgående på insatsområdes- och åtgärdsnivå. På åtgärdsnivå anges också förväntade effekter och indikatorer. Arbetet med uppföljning och utvärdering har gått vidare men ansvaret för dessa moment finns inte angivet.

Gotlands län

Profil och innehåll

Tillväxtavtal är uppdelat i de tre insatsområdena *Marknadsföring, Företagsklimat samt Distansoberoende verksamheter*. Det omfattar totalt 18 åtgärder. Åtgärderna anknyter tydligt till länets specifika förutsättningar och näringar. Utveckling av jordbruket, livsmedelsindustrin och besöksnäringen har hög prioritet och återspeglas inom flertalet åtgärder. Gotlands läge i Östersjöregionen lyfts också fram. För varje åtgärd anges särskilda motiv samt hur åtgärden förväntas stärka länets förutsättningar.

Förändringar efter den 15 april

Kommunikationer har tagits bort som enskild åtgärd. I stället beskrivs kommunikationerna som den viktigaste förutsättningen för öns utveckling. Frågorna anses dock mer lämpliga att driva i andra fora än i avtalsprocessen. Ex ante-utvärderarna rekommenderade länet att koncentrera program-

met. En trolig orsak till att endast en åtgärd utesluts, är att programmet tidigt var relativt väl förankrat i ett bredare partnerskap, vilket har gjort det svårt att ta bort fler. Förhandlingar om finansieringen har påbörjats. Man anger att finansieringen skall vara klar till den 15 februari. Förslag till regeländringar som tidigare lämnats till regeringen återkommer nu i anknytning till berörda åtgärder .

Sammanfattande intryck

Avtalet förefaller vara relativt väl förankrat i det lilla partnerskapet, dvs. den grupp som arbetat fram avtalet. Näringslivet har representerats av Företagarnas riksorganisation och Östsvenska handelskammaren. Det finns också ett stort partnerskap som består av "ett hundratal personer, allt från konstnärer och musiker till statliga och kommunala byråkrater". Dessa är ursprungliga idégivare till åtgärdsförslagen.

Avtalet har en mycket tydlig regional profil. Analysen är genomarbetad och en bra grund för de åtgärder som tagits fram. Åtgärderna förefaller relevanta även om den röda tråden från analysen inte alltid är helt tydlig. Man har kommit långt och har höga ambitioner när det gäller att analysera näringslivsstrukturen på ön. Studier av dynamiska processer och komplexa samband i länets näringsliv skulle kunna fördjupa analysen ytterligare. Det regionala partnerskapet står som ansvarig för varje åtgärd. Det finns också en initieringsansvarig utpekad.

Jämställdhet nämns på ett ganska mekaniskt sätt vid varje åtgärd och hänskjuts till nästa fas i processen. Bedömningen är att Gotland bör precisera jämställdhetsaspekterna och mer noggrant analysera vilka olika förutsättningar kvinnor och män har. Ekologisk hållbarhet är relativt väl integrerad i avtalet. Varje delprogram har uppgifter om förväntade effekter avseende ekologi, vilket är föredömligt. Indikatorer diskuteras ej men bör vara möjliga att ta fram. Miljöförhållanden anges som positiv faktor i flera av åtgärderna.

I avtalet anges ett befolkningsmål överordnat tillväxtmålet. Relevansen i detta ifrågasattes i utvärderingen i april. En hel del arbete återstår fortfarande när det gäller utvecklingen av mål- och resultatstyrning.

Gävleborgs län

Profil och innehåll

Tillväxtavtalet lyfter fram de tre insatsområdena *Företagsamhet, Attraktionskraft samt Strategiska*

utvecklingsområden och tillväxtöar. Totalt ingår tio åtgärder. Avtalet är väl koncentrerat och i huvudsak näringslivsriktat. Inom området *Attraktionskraft anges åtgärderna Regional mobilisering, lokal utveckling, social ekonomi, Kultur och kulturmiljö som tillväxtresurs* samt *Ekologiskt hållbar utveckling.* Det finns alltså en särskild åtgärd för miljöområdet.

Förändringar efter den 15 april

Samma insatsområden som tidigare prioriteras, men antalet åtgärder har minskats betydligt. Analysen var redan i utkastet till avtal av god kvalitet. I analysen illustreras bl.a. på ett intressant sätt den bristfälliga kopplingen mellan tillväxt och samsättning i länet. Analysen innehåller också en utförlig diskussion och redovisning av den offentliga delen av det s.k. regionala tillväxtkapitalet. Målformuleringar och planer för genomförandet har konkretiserats och stärker därmed den logiska kedjan i avtalet. Arbetet med att förbereda uppföljning och utvärdering av avtalet har gått vidare och redovisas. Finansieringstablan är indikativ men man anger att den skall vara klar till den 15 februari 2000.

Sammanfattande intryck

Tillväxtavtalet är brett förankrat i regionen. Näringslivet medverkan är god sedan tidigt. Man har ansträngt sig för att anpassa arbetsmöten och annat till företagares praktiska möjligheter att närvara. Andra än traditionella företrädare för näringsliv och samhälle, t.ex. ungdomar, har inbjudits att delta. Kommunföreträdare deklarerar att de avser att stödja genomförandet och den fortsatta utvecklingsprocessen i mån av resursmässigt utrymme.

Avtalet är på väg att fullföljas. Det har stora förtjänster i de skarpa observationer som görs i analysen av länets förutsättningar, möjligheter och problem. Prioriteringar och åtgärder följer väl på den gjorda analysen och är också relevanta för tillväxt. Genom att antalet åtgärder har minskats förefaller programmet realistiskt och genomförbart. Ansvariga för genomförandet och tänkbara eller redan klara aktörer utpekats. Ansvaret för tillväxtavtalet i sin helhet ligger hos en regional ledningsgrupp som utgörs av åtta av de närmast berörda myndigheterna och organisationerna i länet. Ett tillväxtråd med operativa resurser skall finnas.

Miljöperspektivet kan förstärkas med ganska små medel. Hållbarhetsaspekterna är inte framträdande i åtgärdsbeskrivningarna. I flera fall har den tillväxtpotential som kan finnas i miljöåtgärder helt missats. Jämställdhet behandlas i ett särskilt avsnitt där

bl.a. kvinnors och mäns representation i avtalsarbetet framgår. Länetets jämställdhetsexpert har kopplats in i ett relativt sent skede. Nu diskuteras hur frågorna skall hanteras i genomförandefasen. Det vittnar om att mycket återstår att göra men att man är medveten om behovet.

Övergripande mål anges för programmet och insatsområdena. Mål, förväntade effekter och indikatorer anges för varje åtgärd. Särskilda instrument och mallar kommer att tas fram för den löpande uppföljningen. Utvärderingen skall samordnas med utvärderingar inom ramen för EG:s strukturfonder. Tillväxtrådet skall kunna initiera samlade och fristående utvärderingar på programnivå under avtalsperioden. På den operativa resursen skall läggas ansvar för löpande sammanställningar och redovisningar av resultat och indikatorer.

Hallands län

Profil och innehåll

Länet har en relativt stor mängd åtgärder i sitt program. Huvuddelen av resurserna satsas på *Kompetensutveckling, följt av Miljö, natur och kultur* samt *Affärsutveckling och entreprenörskap.* Mot bakgrund av länetets småföretagarprofil anses kapitalförsörjning vara en särskilt viktig fråga. Länet har lämnat förslag om hur försörjning med bl.a. såddkapital kan underlättas.

Avtalet avser hela länet. Ett antal kommuner i Halland har emellertid tecknat ett samverkansavtal med kommuner i Småland under namnet *Entreprenörregionen.* Inom ramen för detta skall göras gemensamma insatser för att stärka regionens ekonomiska utveckling, internationella förankring och konkurrenskraft. Partnerskapet i Halland anser att det länsöverskridande arbetet bör utvecklas.

Förändringar efter den 15 april

Partnerskapet har i första hand arbetat med finansieringen av tillväxtavtalet. Programutkastet som presenterades i april har legat till grund för förhandlingar mellan lokala, regionala och nationella aktörer. Utvärderarna påpekade att insatsområden och åtgärder saknade tillräckligt fokus. I den nya versionen har antalet insatsområden reducerats från sju till sex, antalet åtgärder från 24 till 18. Fokuseringen har därmed blivit bättre.

Sammanfattande intryck

Regionala parter, inklusive näringslivet, har deltagit aktivt och medverkat i analysen och i utarbetandet

av enskilda åtgärder. Bedömningen är att man har lyckats att förena ett brett partnerskap med ett agerande. Här finns också "otraditionella aktörer".

Analysen är kortfattad och tydlig och bygger på ett gediget underlag. Den berör relevanta områden som skall ligga till grund för tillväxtavtalet. Empiriska data och djupanalyser (fallstudier) saknas i avtalsdokumentet, men finns i länets underlagsmaterial. Kopplingen mellan analys och åtgärder är logisk. Delar av analysen finns som motiv till respektive insatsområde.

En tydlig bild presenteras av finansieringen, per åtgärd och aktör. Partnerskapet har därmed kommit längre än i många andra län. Några av åtgärderna saknar dock en organisation för genomförandet. Kvalitativa mål presenteras per insatsområde men mer återstår att göra kring uppföljning och utvärdering. Det saknas en beskrivning av hur uppföljning skall ske.

Jämställdhetshänsynen är i likhet med många andra avtal begränsade till kvinnors företagande. Det finns andra områden i avtalet där jämställdhetsperspektivet också borde integreras. Miljöns roll för samhällsutvecklingen lyfts fram i avtalet, dock i huvudsak som en inledning till skilda avsnitt. Konkreta åtgärder är koncentrerade till delprogrammet för miljö. Denna del av avtalet har fått relativt stora resurser och verkar väl genomtänkt och utvecklingsbart.

Sammantaget har Halland utarbetat ett mycket bra avtal. Det är framförallt formerna för uppföljning och utvärdering som behöver utvecklas.

Jämtlands län

Profil och innehåll

Tillväxtavtalet bygger på utvecklingsprojektet Tankekraft som initierades redan 1996 och genom vilket en strategi för länet till år 2010 redan tagits fram. Länet har också erfarenheter av program- och partnerskapsorienterat arbete för EG:s strukturfonder som gjort att man snabbt kommit framåt med tillväxtavtalet. Man har i stort sett lyckats undvika att göra avtalet till ett brett utvecklingsprogram, där det ingår något åt alla. Det innehåller i hög grad sådana åtgärder som bedöms främja näringsliv och företagande. Insatsområdena är Lärande, Företagsutveckling och Livsmiljö. Åtgärderna syftar till att stärka utbildnings- och kompetensbasen och även utveckla spetskompetens och forskning som länets näringsliv kan dra nytta av. Vidare finns åtgärder för att öka nyföretagandet och främja tillväxten hos de

små företag som näringslivet präglas av. Branschspecifika åtgärder tas upp för bl.a. turism, sport och fritid, kultursektorn, trä-, verkstads- och livsmedelsindustrin. Området Livsmiljö omfattar åtgärder för att höja näringslivets miljöprofil. Där ingår också satsningar för fler företag inom den s.k. sociala ekonomin. Det finns några allmänna välfärdsåtgärder, bl.a. kring hälsa och välbefinnande hos befolkningen.

Förändringar efter den 15 april

Avtalet var väl framme redan våren 1999 och har konkretiserats sedan dess. Framför allt har förhandlingar om genomförande och finansiering nu förts betydligt längre - dock utan att vara slutgiltigt klara. Nu understryks att tillväxtavtalet måste vara ett dokument i en ständigt pågående process där initiativ kommer fram och konkretiseringen av projekt fortsätter.

Sammanfattande intryck

Tillväxtavtalet har utarbetats av samma partnerskap som för strukturfondsprogrammet. Partnerskapet har varit aktivt och avtalet är väl förankrat. Företag har varit representerade i arbetsgrupperna och har deltagit i att ta fram de idéer och åtgärder som avtalet innehåller. Vissa företagare är mycket aktiva.

Avtalet är väl genomarbetat och ett av de få som är praktiskt taget helt färdiga. Det innehåller en relativt väl utvecklad analys. Tillväxtproblematiken i regionen diskuteras och slutsatser följer av de iakttagelser som görs. Överblicken över tillväxtproblem har förstärkts. Tillväxtstrategin är väl knuten till analysen. Möjligheter till tvärsamverkan mellan branscher, bl.a. på FoU-områden, kunde ha diskuterats tydligare. Ansvariga är utpekade för vissa av åtgärderna i avtalet. Genomgående markeras vilka aktörer som avses delta i genomförandet. Samordning mellan åtgärder och genomförare har påbörjats. Finansieringen bedöms kunna vara klar och förankrad hos såväl offentliga som privata aktörer senast den 15 februari 2000.

I avtalet har jämställdhetsperspektivet inarbetats föredömligt. Länet begär att få bli pilotlän för jämställdhetsarbete i samband med tillväxtavtal. Avtalet innehåller åtgärder med klar miljöinriktning men det saknas indikatorer på hur ekologiskt hållbar utveckling skall behandlas och följas upp - på den punkten kan tydligheten öka.

Målangivelser finns genomgående i avtalet. Man uppmärksammar processens betydelse för prestationer och effekter till följd av avtalet och avser att värdera denna. Uppföljning och utvärdering förbe-

reds på ett kvalificerat sätt och det finns särskilda resurser avsatta i finansieringsplanen för utvärderingen.

Jönköpings län

Profil och innehåll

Tillväxtavtalet präglas av ett starkt fokus på kompetensförsörjning och behovet att tillgodose näringslivets efterfrågan på kvalificerade medarbetare. Avtalet innehåller fyra insatsområden där högre utbildning, fort- och vidareutbildning samt utveckling av kluster dominerar.

Jönköpings län arbetade inledningsvis med länsdelar, vilka var och en har formulerat delavtal. Den 15 november lämnade länet ett avtal som inrymmer delar av de tidigare länsdelsavtalen.

Förändringar efter den 15 april

I avtalet utpegs att man har tagit till vara utvärderarnas synpunkter på behovet av ett mer samlat länsprogram, en mer stringent målformulering, utveckling av strategier inom insatsområdena, precisering av resurser och finansieringsbehov samt organisation för genomförandet av avtalet. Den tydligaste förändringen är att delregionernas program har integrerats i länsprogrammet. Länet har också kartlagt det regionala tillväxtkapitalet.

En viss precisering av finansieringsbehovet är gjord. Denna utgår i första hand från projekt.

Sammanfattande intryck

Länet har valt att bygga upp tillväxtavtalet som en regional utvecklingsstrategi med en tidshorisont på tio år. Avtalet för år 2000 är att betrakta som ett led i en gradvis infasning för att det år 2002 skall ha en färdig form. Fördjupade behovs- och omvärldsanalyser skall göras för att pröva om strategier och åtgärder håller. I detta avseende har länet tagit fasta på utvärderarnas synpunkter.

De analyser som har gjorts är metodologiskt intressanta, men det bör vara möjligt att dra fler slutsatser än vad som görs som en grund för programarbetet. Avtalet har en mer sammanhållen struktur än tidigare men kan fortfarande upplevas som ganska svåröverskådligt. Vissa delar är väl utvecklade, andra omfattar bara en rubrik. Avtalet byggs upp underifrån via projekt, vilket sannolikt bidrar till att skapa förvirring, eftersom den stomme som projekten skall infogas i, inte är klar. Mål anges på olika nivåer och på olika sätt. Länet är dock väl

medvetet om ofullständigheterna.

Länet förefaller ha lämnat tanken på delregionala avtal. Länsstyrelsen säger att de insatser som har tagits fram inom dessa, skall stödjas inom ramen för ordinarie utvecklingsarbete. Delar av delregionernas program har inarbetats i länsavtalet. Det är tveksamt om avtalet har vunnit på denna sammanläggning. Tydlighet och logik går delvis förlorad, möjligen försvåras också förankringen.

Frågetecken kan resas mot den starka inriktningen mot högskoleutbyggnad då det är svårt att se hur genomförandet skall finansieras.

Generellt gäller att Jönköpings läns förhandlingsunderlag är försiktigt när det gäller att slå fast vad som skall gälla i olika avseenden. Det sägs en hel del om vad som är viktigt att göra och detta ligger i den fortsatta processen.

Kalmar län

Profil och innehåll

Tillväxtavtalet är koncentrerat till fem insatsområden, varav endast ett har underliggande åtgärder. Vissa av insatsområdena är närmast att likna vid stora projekt. Den ekonomiska tyngdpunkten ligger på området *Lokala utvecklingscentrum*, med vilket avses mötesplatser för näringsliv, konsult- och utbildningsverksamhet, fackföreningar m. fl. Regionalt strategiska kompetenser skall utnyttjas för att ge dessa centra specifika profiler. I övrigt är avtalet inriktat mot musik- och upplevelseindustrin i Hultsfred, kunskapsförsörjning och affärsutveckling, design samt tillskapandet av en handelshögskola för Östersjöområdet (Baltic Business School).

Förändringar efter den 15 april

Analysdelen i programmet har kompletterats med mer kvantitativa data enligt utvärderarnas synpunkter. Målformuleringarna har utvecklats och för varje insatsområde anges mål, förväntade resultat och utvärderingskriterier. Jämställdhetsperspektivet har blivit tydligare. Det fanns en grov finansieringsbild redan i utkastet till avtal. Denna har preciserats och utvecklats med kommentarer kring status.

Sammanfattande intryck

Länet har en styrka i att avtalet förefaller vara väl förankrat, såväl generellt som hos näringslivet. Avtalet är komprimerat och därför lätt att överblicka. Delvis beror detta på att det på flera punkter, bl.a. avseende de horisontella perspektiven, hänvisas till RUPEN, det regionala utvecklingsprog-

rammet som fanns redan före tillväxtavtalet. Det kan uppfattas som att regionen undviker de metodologiskt svåra frågorna. I likhet med flertalet län återstår alltså en hel del att göra kring jämställdhet och hållbar utveckling från ekologisk synpunkt.

Avtalet har vunnit på den komplettering av analysen som är gjord. Avsnittet är lättillgängligt och väldisponerat och man lyfter på ett intressant sätt fram regionens svagheter och vänder dem till styrkor för framtiden. Avtalet tillhör också dem som ligger i fronten när det gäller finansieringen. Det är dock svagt när det gäller att beskriva hur genomförandet skall gå till. Detsamma gäller utförandet av uppföljning och utvärdering.

Avtalet är intressant då det på ett tydligt sätt framhåller vikten av ett gränsöverskridande synsätt i sammanhang där länet inte alltid är den naturliga avgränsningen. Delar av avtalet motiverar starkt länsöverskridande samarbete. Det gäller bl.a. Baltic Business School och designområdet inom vilket t.ex. Kronoberg har förslag i sitt tillväxtavtal. Kalmar framhåller också betydelsen av synergier mellan insatsområden.

Kronobergs län

Profil och innehåll

Kronobergs tillväxtavtal innehåller fyra insatsområden och 15 åtgärder. Den ekonomiska tyngdpunkten ligger på insatsområdena *Företagsutveckling* respektive *Lärande* med betoning på bl.a. nyföretagande, design- och produktutveckling samt entreprenörskap och utveckling genom utbildning. Under insatsområdet *Attraktivitet* innehåller avtalet en intressant delåtgärd som gäller ung kommunikation och ett nätverk för samarbete kring ungdomar, kommunikation, teknik och kultur.

Förändringar efter den 15 april

Avtalet har sedan den 15 april koncentrerats något – insatsområden och åtgärder är nu tydligare beskrivna. Länet har arbetat vidare med uppföljning och utvärdering och också utvecklat hur genomförandet skall gå till och organiseras. Avtalet har utvecklats vad avser de horisontella perspektiven jämställdhet och miljö, särskilda checklistor har tagits fram för att beakta dessa.

Sammanfattande intryck

Kronoberg är ett av de län som på det tydligaste sättet har arbetat processinriktat och successivt tagit steg framåt allteftersom möjligheter och förtroende

för arbetet har ökat. Avtalet förefaller vara starkt förankrat i partnerskapet och näringslivet. Arbetet har samordnats av en ledningsgrupp med en aktiv företagare som vice ordförande. Ytterligare en företagare och två representanter för näringslivsorganisationer har ingått i gruppen. Sekretariatet har utgjorts av tjänstemän från länsstyrelsen, landstinget, Kommunförbundet samt ALMI Företagspartner.

Ansatsen i länets olika delanalyser är kreativ och framåtblickande. Styrkan är de olika infallsvinklarna, vilket ger mer än en vanlig SWOT-analys. Svagheten är att delarna inte knyts ihop ordentligt. Det finns en ambition att se synergier mellan olika insatsområden och åtgärder, vilket ger intryck av att det finns ett helhetstänkande.

Avtalets svagheter ligger i förberedelserna för genomförandet och de horisontella perspektiven. Det saknas detaljerad information om finansiering och ansvar för genomförandet per åtgärd. Jämställdhetsperspektivet genomsyrar inte avtalet. Jämställdhet har i princip likställts med kvinnligt företagande. Det anges inte hur andra åtgärder gynnar män respektive kvinnor. Länet har ännu inte utnyttjat det underlagsmaterial som finns avseende hållbar utveckling från ekologisk synpunkt.

Kronoberg är ett av få län som tar upp de möjligheter som integration av personer med utländsk bakgrund kan innebära för tillväxten. Denna fråga är avsedd att hanteras som ett horisontellt perspektiv. Länet har utvecklat synen på uppföljning och utvärdering men en hel del arbete återstår när det gäller formerna för detta.

Norrbottnens län

Profil och innehåll

Tillväxtavtalet omfattar fem insatsområden, uppdelade på 22 åtgärder. Insatsområdena är *Kunskap och kompetensutveckling*, *Kunskapsintensiva verksamheter och nätverk*, *Tillgänglighet och goda kommunikationer*, *Kultur, kulturmiljö och kulturarv*, samt *Rennäring och samekultur*. Sju överordnade mål anges för avtalet. Av dessa är fem direkt tillväxtrelaterade medan två gäller befolkningsutvecklingen.

Förändringar efter den 15 april

Tillväxtavtalet var ett gott stycke på väg i april. Därefter har länet huvudsakligen koncentrerat sitt arbete på att ta fram program och förvaltningsorganisation för Mål två i EG:s strukturfonder. Tillväxtavtalet ligger till grund för Mål 1-programmet och arbetet med detta har inneburit att avta-

let har förankrats ytterligare sedan i våras. Finansieringen av avtalet anges till stora delar komma att ske via Mål 1-programmet. Därför anses det viktigt att program och processer i Mål 1- respektive avtalsarbetet kan samordnas. Förutom strukturfonderna bedöms landstinget, kommunerna och länsstyrelsen komma att svara för den absoluta merparten av den offentliga finansieringen av avtalet. Finansieringen var inte klar i november, men partnerskapet bedömer att det till den 15 februari skall vara möjligt att redovisa färdigförhandlade avtal på för ett antal åtgärder.

Sammanfattande intryck

Avtalet förefaller vara väl förankrat i det regionala partnerskapet och näringslivet. Eftersom tillväxtavtalet inte har förändrats sedan i april, måste antalet åtgärder fortfarande bedömas som väl stort. Inriktningen på tillväxt är tämligen god. Programmet pekar ut intressanta och konkurrenskraftiga kluster inom områden som profilerar regionen, t.ex. rymd- och miljöforskning, geografisk informationsteknik samt testverksamhet. Jämställdhetsperspektivet har integrerats någorlunda väl men arbetet behöver gå vidare. Där miljöaspekter berörs, sker det framför allt vertikalt.

Omständigheter som delvis ligger utanför avtalsprocessen har medfört att det fortfarande återstår mycket arbete innan alla delar av avtalet är klara att genomföras. En slutsats är att länet bör få möjlighet att komplettera tillväxtavtalet efter den 15 februari. Länet är ett tydligt exempel på att detta datum inte bör få innebära att avtalsprocessen där-efter är läst.

Skåne län

Profil och innehåll

Innehållet i Skånes tillväxtavtal är indelat i tre s.k. tillväxtpaket och tre kluster. Det i finansiella termer största tillväxtpaketet är området *Kompetensutveckling*, som bl.a. innefattar etablering av regionala utvecklingscentra med nationell funktion och distansutbildning och livslångt lärande. De tre klustren är livsmedel, bioteknik/biomedicin samt besöksnäringar och kultur.

Skåne har i anslutning till arbetet med tillväxtavtalet till regeringen lämnat ett genomarbetat förslag om försörjningen med framför allt såddkapital i nya företag genom vad som kallas *Skånes Entreprenörsfond*. Förslaget går ut på att en stor del av de nuvarande statliga ekonomiska resurserna för

riskfinansiering i regionen omdisponeras och samordnas inom denna fondorganisation.

Förändringar efter den 15 april

I en särskild promemoria som bifogas tillväxtavtalet, sägs att partnerskapet för Skånes tillväxtavtal har tagit hänsyn till utvärderingarna i sitt arbete och när det gäller innehållet i avtalet bl.a. inriktat sig på koncentration och prioritering, en starkare skånsk profil samt fokusering på företagandets villkor. Regionen har gjort stora förändringar sedan den 15 april och det framgår tydligt att synpunkterna från utvärderarna har fått genomslag. Programmet har framför allt getts en tydligare struktur än i tidigare version. Skånes avtal har utvecklats starkt sedan den 15 april. Det är fortfarande lite svåröverskådligt men ger intryck av att vara på god väg att ta form.

Sammanfattande intryck

Förankringen av tillväxtavtalet är nu något otydlig eftersom den förefaller ha fått stå tillbaka när dokumentet som sådant strukturerades om. I tillväxtavtalet ges en kort sammanfattning av styrkor och svagheter utgående från en analys gjord som underlag för det skånska utvecklingsprogrammet *Skånsk livskraft*. Det är svårt att sluta sig till i vilken utsträckning analysen har legat till grund för innehållet i programmet, alternativt det omvända. Det påpekas att behovet av klusteranalys har aktualiserats och att en stödjande organisation för analys skall formuleras. Det förefaller alltså som om regionen avser att utveckla avtalets analysunderlag.

Skånes tillväxtavtal är bristfälligt vad avser genusperspektivet. En enda jämställdhetsåtgärd skall vidtas; nätverk för resurscentrum för kvinnor. Det anges emellertid att en närmare genusanalys av de föreslagna åtgärderna kommer att göras.

Miljöprofilen i avtalet är relativt svag, förutom i insatsområdet Ekologiska livsmedel som omfattar åtgärden Projekt ekologiskt marknadscentrum. Enligt avtalet medverkar den offentliga sektorn till att internationellt marknadsföra bioteknikföretagen. Här vill granskningsgruppen tillföra att den framtida användningen av genmodifierade organismer inom livsmedelsindustrin och miljöaspekterna på denna är osäkra. Miljölagstiftningens försiktighetsprincip bör råda i dessa sammanhang.

Avtalet har en god inriktning på tillväxt i näringslivet. Antalet insatsområden/kluster är litet. Avtalet är emellertid inte koncentrerat när det kommer till åtgärdsnivån. Programmet innehåller drygt 40 åtgärder. Det kommer sannolikt att bli

svårt att hitta finansiering till samtliga dessa. Finansieringen och genomförandet av tillväxtavtalet är också en av Skånes svagheter. En svårighet är att man har valt att utgå ifrån behovet av resurser snarare än tillgången.

Regionen förefaller relativt nyligen ha påbörjat diskussionerna om avtalets uppföljning och utvärdering. Det finns vissa målformuleringar men frågan är inte konsekvent hanterad.

Stockholms län

Profil och innehåll

Stockholms läns tillväxtavtal är helt inriktat på näringslivsutveckling i Östersjöregionen. Som övergripande mål anges att Stockholmsregionen skall utvecklas till ett centrum i Östersjöområdet. I avtalet ingår de fem insatsområdena *IT-kommunikation*, *Miljöexport och miljödriven tillväxt*, *Health Care*, *Finansiell verksamhet*, *Livsmedel* samt *Utbildning*, vilka i sin tur består av en eller flera åtgärder.

Förändringar efter den 15 april

Vissa av de teman som presenterades i april har utvecklats och fördjupats. Strukturen i dokumentet har också förbättrats men är fortfarande något otydlig. Gemensamma insatser med län i Mälardalsområdet och Gotland diskuteras, vilket är väsentligt för att uppnå resurssamordning och undvika överlappningar. Länet har angivit att medfinansiering från det statliga anslaget för utveckling i Östersjöregionen, den s.k. Östersjömiljard II, är en viktig förutsättning för att komma vidare med programmet. Man bedömer preliminärt att aktörerna i det regionala partnerskapet kan avsätta resurser motsvarande cirka 50 miljoner kronor för de föreslagna åtgärderna. Det förutsätter beslut i Landstingets och Stockholms stads beslutsorgan. En del kontakter har förekommit mellan länet och internationella finansörer, bl.a. Världsbanken och Europeiska investeringsbanken.

Sammanfattande intryck

Det saknas en samlad analys med motiv för den strategi och inriktning som valts. Något annat vägval diskuteras inte. Däremot finns kvalificerade analyser som underbygger de valda åtgärderna. Situationen i den östra delen av Östersjöregionen och inom olika samhällssektorer samt olika framtidsscenarier redovisas föredömligt. Denna analys länkas sedan ihop med förutsättningarna i Stockholmsregionens näringsliv. Studien koncentreras kreativt på hur

svenska företag i större utsträckning skall kunna kommersialisera sina produkter och tjänster i öst. Arbetet visar att offentliga aktörer kan spela stor roll för näringslivets utveckling genom att förse företag eller grupper av företag, kluster, med relevanta omvärldsanalyser.

I avtalet förs ett intressant resonemang om skillnaden mellan offentliga organs näringslivsfrämjande tjänster och affärsprojekt. Där anföras att de näringslivsfrämjande tjänsterna är generella till sin karaktär - inte riktade till enskilda företag. De offentliga aktörerna fattar ofta beslut i samråd med näringslivets organisationer och enskilda företag. Affärsprojekten kännetecknas av att de bygger på enskilda företags ekonomiska engagemang, att de ingår i företagets konkurrensstrategier och är förenade med ekonomiskt risktagande. Sambandet mellan de två består i att det offentliga i sin näringslivsfrämjande verksamhet på olika sätt banar väg för kommande affärsprojekt. Länet anger att endast näringslivsfrämjande tjänster är aktuella i deras fall. Eftersom flera affärsprojekt finns beskrivna under de olika insatsområdena, är avtalet delvis svaröverskådligt.

Utkastet till avtal har förankrats i det regionala partnerskapets policygrupp som bl.a. består av flera av Stockholmsregionens ledande politiker. Ett tiotal temagrupper har medverkat i utarbetandet av avtalstexterna. Det är oklart i vilken omfattning representanter för näringslivet har ingått. Vid området Finansiell verksamhet framgår dock att flera av de ledande finansiella aktörerna medverkat. Det samlade intrycket är att avtalet har tagits fram i en relativt snäv krets av personer. Den bredare förankringen saknas. Avtalet styrker tesen att det är betydligt lättare att hålla en smal profil på programmet om den involverade gruppen är begränsad.

Miljöperspektivet är integrerat i viss utsträckning i insatsområdena Miljöexport och miljödriven tillväxt och Livsmedel. Hållbar utveckling från ekologisk synpunkt bör dock integreras i avtalets samtliga delar. Jämställdhet har inte beaktats i någon större utsträckning. De horisontella perspektiven behöver alltså arbetas in bättre i avtalet.

Det finns skisser över hur flera av åtgärderna skall genomföras. Finansieringen är fortfarande oklar. Länet vill diskutera en eventuell medfinansiering från Östersjömiljard II och vill därför få klarhet i hur detta statliga anslag kommer att förvaltas och fördelas.

Uppföljning och utvärdering behandlas relativt ofullständigt. Uppsatta mål avser i första hand de prestationer som skall utföras. Det förefaller osäkert

vilka de faktiska resultaten kan komma att bli. Inget nämns om ansvar eller hur dessa moment skall gå till. En hel del arbete verkar återstå på området.

Södermanlands län

Profil och innehåll

Tillväxtavtalet tar i höstversionen upp insatsområden och åtgärder. För information om länets syn på tillväxt, analys och tillväxtfaktorer hänvisas till april-dokumentet. Det nya dokumentet skall enligt länsstyrelsen betraktas som en lägesredovisning i arbetet november 1999. De olika delarna kommer löpande att konkretiseras inför det successiva genomförandet.

Programmet omfattar insatsområdena *Näringslivsutveckling, Kompetensutveckling och högre utbildning* samt *Kommunikationer*. Finansieringen är mycket oklar, varför det är svårt att avgöra var tyngdpunkten i avtalet ligger.

Arbete i partnerskap anses viktigt för att kraftsamla, bl.a. finansiellt kring ett antal särskilt prioriterade åtgärder. Detta förutsätter gemensamma mål och en gemensam strategi för länet. En sådan finns i det åtta-punktsprogram som formulerats av partnerskapet Samling Sörmland. Tillväxtavtalet är en utveckling av några av dessa åtta punkter mot åtgärder som har särskilt fokus på tillväxt.

Förändringar efter den 15 april

Antalet åtgärder har reducerats och inriktats på tillväxtskapande åtgärder. Vissa åtgärder inom området kompetensutveckling har mer karaktären av långsiktig samhällsutveckling än direkta tillväxtsatsningar. Frågor kring jämställdhet och ekologiskt hållbar utveckling har beaktats i något högre grad än tidigare.

Sammanfattande intryck

Avtalet bedöms vara relativt väl förankrat bland traditionella aktörer. Det är svårt att uppskatta näringslivets medverkan. Företag och näringsliv medverkar i organisationen för genomförande men kategorin saknas helt i finansieringsdelen.

Kärnan i analysen är kortfattad och så gott som uteslutande kvalitativ. En av de viktiga slutsatserna är att länets näringsliv präglas av företag som arbetar på den lokala och regionala marknaden, inte den nationella och internationella. Flertalet företag finns i branscher med låg tillväxt. Tillverkningsindustri med relativt stora företag dominerar. Det finns ett begränsat entreprenörskap i länet och ett fåtal småföretag med tillväxtpotential. Analysen underbygger ganska väl de valda prioriteringarna och åtgärderna. Det finns en återkoppling till de resultat som fram-

kommit i bakgrundsdelarna för respektive insatsområde/åtgärder. I vissa fall, bl.a. utveckling av kluster, finns en del av analysen i bakgrundsbeskrivningen till respektive åtgärdsområde.

Det anges som självklart att åtgärder skall gälla både män och kvinnor, t.ex. att satsningar på tillväxtfrämjande branscher även skall gynna företag som leds och drivs av kvinnor. Det hade varit mer intressant att ta del av **hur** detta skall ske. Vidare anges den metod som skall användas i arbetet med jämställdhet. I avtalets inledning förs en bra diskussion om ekologiskt hållbar utveckling. Miljöperspektivet kunde ha integrerats tydligare i de olika insatsområdena.

En mängd åtgärder är fortfarande ofinansierade. I vissa fall redovisas bara kostnader eller tänkbara finansierare. Partnerskapet påpekar i sin skrivelse att dokumentet inte är en katalog över konkreta projekt där medfinansiering och annat klarats ut. Detta anses vara en löpande fråga under tiden framöver, där respektive part får ta ställning när konkreta projektansökningar föreligger.

Målformuleringar kan utvecklas mer med hjälp av de indikatorer som man arbetat fram. Det saknas däremot övergripande mål för programmet, inget sägs heller om vem som skall svara för uppföljningen och hur den skall ske.

Uppsala län

Profil och innehåll

I Uppsala län har man arbetat intensivt för att få fram en profil som passar länets speciella förutsättningar. Stark tillväxt i Uppsala och de södra delarna av länet står i kontrast till den mer bekymmersamma situationen i vissa av länets norra och östra delar. Avtalet har en stark inriktning på Uppsala och de kunskapsintensiva verksamheter som är lokaliserade dit. De mest intressanta förslagen berör universiteten och de företag som har starka kopplingar till forskning och utveckling. Sektorn har en betydande ställning redan idag och syftet är att stärka den ytterligare. Detta anses ligga väl i linje med tillväxtskapande åtgärder som erfordras för att skapa ett starkare nätverk mellan universitet, forskning och industri. Vidare diskuteras industriella utvecklingscentra på ett antal platser i länet, satsningar på små- och medelstora företag, kompetensutveckling (s.k. Open College), ett centrum för kvinnligt företagande mm. En intressant åtgärd syftar till att utveckla en modell för effektivare integration. Integration är, som också påpekas i avtalet,

nödvändigt för att utnyttja den resurs som invandrarna utgör inte minst som entreprenörer. Uppsala har här identifierat en viktig del i förutsättningarna för tillväxt.

Förändringar efter den 15 april

Partnerskapet har under perioden april till november främst arbetat med frågor kring finansieringen av avtalet och dess delar. Vidare har åtgärdsförslagen konkretiserats och kostnadsberäknats. Partnerskapet konstaterar att det är svårt att finna erforderliga resurser till de föreslagna åtgärderna, men har inte reducerat antalet åtgärder. Arbetet kommer i stället att intensifieras för att finna ytterligare resurser till de områden som saknar finansiering. Länet betonar att nationella myndigheter måste medverka med kompetens och resurser, bl.a. för att förverkliga de föreslagna centrumbildningarna.

Sammanfattande intryck

Intrycket är att det finns en bred uppslutning bakom tillväxtavtalet i Uppsala län. Förankringen är god och länet har lyckats integrera företrädare för näringslivet i arbetet. Avtalet är huvudsakligen inriktat på tillväxtrelevanta områden.

Analysen bakom insatser och åtgärder är trubbig. Länets förutsättningar för tillväxt beskrivs översiktligt men analysen är deskriptiv och det är svårt att se vilka resultaten är. I det övergripande mål som följer på analysen betonas inledningsvis vikten av ett ekologiskt hållbart samhälle samt kravet på jämställdhet. Däremot finns ingen naturlig koppling från analysen till denna tydliga markering i målet. Det är alltså svårt att se den röda tråden mellan analys - strategi - mål och insatser. Till stor del beror detta på att analysen är bred och saknar fokus. Den disposition avtalet har underlättat inte heller.

Jämfört med andra län har Uppsala län lyckats relativt bra med att inarbeta hållbar utveckling från ekologisk synpunkt i avtalet. Frågorna kan dock med fördel lyftas fram tydligare i åtgärderna.

De avsnitt som behöver utvecklas berör framförallt den processdel som skall dra igång under början av år 2000. Partnerskapet behöver klara ut finansieringen och de praktiska delarna i genomförandet av tillväxtavtalet. Länet behöver också utveckla en strategi för uppföljning och utvärdering.

Värmlands län

Profil och innehåll

Tillväxtavtalet omfattar de sex insatsområdena *Mer och fler konkurrenskraftiga företag*, *Fler nya små före-*

tag(are), *Större attraktionskraft på företag och kapital samt besökare och inflyttare*, *Tillgängligare arbetsmarknad*, *Höga ambitioner när det gäller att söka, utveckla och förmedla kunskap* samt *Utveckla den sociala ekonomin och stärka det sociala kapitalet*. Dessa utgör samtidigt sex delmål för tillväxtprogrammet. Fyra kommungrupper (delregionerna Västra Värmland, Karlstadsregionen, Hagfors-Munkfors samt Östra Värmland som också samarbetar med kommuner i Örebro län) spelar en viktig roll i processen.

Insatsområdena/delmålen är formulerade på ett sätt som kan beskriva användningen av och syftet med det s.k. regionala tillväxtkapitalet. På regional nivå formuleras dessutom sju profilområden. Dessa har utformats utifrån ett länsperspektiv och är olika tunga i olika delar av länet. De lyfter fram Värmlands resurser och starka sidor och utgår från ett kluster-tänkande. Profilområdena skall vara verktyg för att uppnå och stödja delmålen och insatsområdena. Profilområdena är verksamhets- eller branschorienterade och omfattar skogsindustrin, IT-landskapet, stål- och verkstadsindustrin, skogen och marken, besöksnäringen, kulturindustrin samt risk-, beredskaps- och trygghetsområdet. På kommunnivå överläts program och åtgärder till mer konkreta projekt. Man kan anta att redovisningen av profilområden i det regionala avtalet är ett sätt att fanga upp och sammanföra några viktiga områden som utkristalliserat sig i det delregionala arbetet. Ett samspel mellan profilområden och kommunernas fortsatta arbete är centralt för att genomförandet skall lyckas.

Förändringar efter den 15 april

Prioriteringen, konkretiseringen och förankringen av avtalet har fördjupats och arbetet med att ordna finansieringen har fortsatt. Den 15 november redovisas inte en ny version av avtalet utan ges en lägesrapport om hur avtalsprocessen har förlöpt. Det är uppenbart att man har arbetat intensivt med att strukturera avtalet på ett bra sätt.

Sammanfattande intryck

Avtalet är strukturerat enligt en matris och avviker i det avseendet från flertalet läns. Strukturen är i sig själv intressant. Analys och strategi bedömdes redan under varen som tämligen goda. Värmland redovisade tidigt en översikt över det regionala tillväxtkapitalet och illustrerade därmed på ett intressant sätt hur redan tillgängliga medel potentiellt kan förmeras om olika aktörer samverkar. Insatsområdena är väl inriktade på tillväxt, men det är svårt att följa en linje från analys till genomförande, eftersom åtgär-

derna inte är utförligt beskrivna. Klusteridéerna som präglar profilområdena, är goda och klart tillväxtinriktade. Fokuseringen på tillväxt har skärpts genom den tydligare struktur som avtalet har fått.

På det regionala planet fungerar det sedan tidigare etablerade Värmlandsrådet för samverkan mellan flertalet berörda länsorgan, inklusive universitetet. Efter hand har det kommit fram exempel på initiativ och aktiviteter där näringslivets medverkan är tydlig.

Jämställdhet är någorlunda väl integrerad, men på detta område behöver arbetet fortsätta. En särskild process har inletts. Bl.a. har en kvinnogrupp med politiker, företagare, forskare tillsatts och ett informationsmaterial om metodfrågor tagits fram. Miljöaspekter och frågor om hållbar utveckling omnämns mest i bakgrundsbeskrivningar och mer sällan i samband med åtgärder. Miljöaspekterna uppmärksammas dock i särskilda dialoger med processägarna inom profilområdena och arbetet fortsätter således.

Det är oklart i dokumentet hur långt planeringen av genomförandet hunnit. Finansieringen av de sex insatsområden har angivits med ungefärliga belopp i en indikativ plan för hela avtalsperioden. Finansiärerna är inte genomgående preciserade. Aktörer, intressenter och målgrupper listas för områden. För profilområdena har särskilda processägare utsetts.

Mål och indikatorer (uppföljningskriterier) finns på insatsområdesnivå och på åtgärdsnivå. Det finns bra referensdata i avtalet. För profilområdena anges ambitioner i allmänna ordalag och i några fall vad man redan har eller förväntar sig uppnå. Avtalets intentioner skall redovisas i årliga möten med det regionala partnerskapet. Däremot beskriver man inte hur uppföljning och utvärdering är tänkt att utföras. En viktig del är dock att fortsättningsvis visa hur det regionala tillväxtkapitalet används.

Västerbottens län

Profil och innehåll

Tillväxtavtalet omfattar fem insatsområden med tillsammans elva åtgärder. Områdena är *Utbildning och kompetens* samt *FoU, Infrastruktur, teknikutveckling och teknikspridning*, *Omvärld och marknad*, *Affärsutveckling, finansiering och riskkapitalförsörjning* samt *Livmiljöfaktorer: Service och kultur för tillväxt*. Tyngdpunkten ligger på området för utbildning, kompetensutveckling och forskning. Insatsområdena stämmer väl överens med tillväxtavtalets analys och åtgärder är i allmänhet konkret angivna.

Förändringar efter den 15 april

Tillväxtavtalet var väl genomarbetat redan under våren 1999. Under sommaren har länet med utgångspunkt från avtalet tagit fram ett program för strukturfondernas Mål 1. Arbetet har skett i samverkan med Norrbottens län. Under perioden fram till avtalets version två har man vidareutvecklat avtalets horisontella mål, jämställdhet och ekologiskt hållbar utveckling. Förhandlingar har förts om avtalets aktivitetsmål och om finansieringen av åtgärder.

Sammanfattande intryck

Västerbottens län har kommit långt i arbetet med sitt tillväxtavtal och resultatet är att man nu har ett av de mest färdiga avtalen. Tillväxtavtalet har tagits fram av ett brett och aktivt partnerskap. Lokala aktörer har deltagit i stor skala och näringslivet har också medverkat.

Analysen är god, även om den har tagits fram i bakvänd ordning, efter det att insatsområdena precisrats. Med den metoden blir det naturligtvis lätt att följa den röda tråden från analys till prioriterade insatser. Däremot framgår det inte vad som grundar urvalet av insatsområden. Prioriteringarna kan vara gjorda med utgångspunkt från länets långsiktiga strategi som finns utarbetad fram till år 2006. Avtalet är väl koncentrerat till åtgärder för tillväxt i näringslivet, även om det, liksom i många andra avtal, finns inslag av åtgärder som inte primärt är näringslivsinriktade utan mer av karaktären allmän samhällsservice.

Jämställdhetsaspekter berörs vid varje åtgärd genom att man hänvisar till en matris, kallad jämställdhetsreflexen, som skall användas för att bedöma hur jämställdheten främjas i respektive åtgärd. På motsvarande sätt har en matris utarbetats för att göra miljöbedömningar av åtgärder. Av de elva angivna åtgärder bedöms åtta kunna främja hållbar utveckling från ekologisk synpunkt.

Det finns koordinatörer utsedda för samtliga åtgärder och det finns skriftliga överenskommelser om genomförandet. Kommunerna, landstinget och näringslivet förväntas medfinansiera de åtgärder som är direkt företagsinriktade.

Projektägare och finansiärer skall ta fram uppföljningsdata som koordinatörerna har att sammanställa. Partnerskapet ansvarar för att följa upp mot övergripande mål för insatsområdena. Kvalitativa mål anges per insatsområde. All utvärdering skall upphandlas och genomföras av professionella utvärderare. Finansieringen av avtalet är klar för år 2000 men inte längre.

Västernorrlands län

Profil och innehåll

I Västernorrlands läns tillväxtavtal prioriteras fyra insatsområden, nämligen *Kunskaps- och kompetensutveckling och forskning, Samverkan, attityder, information, marknadsföring, Näringslivsutveckling* samt ett område som benämns *Västernorrland - ett län att leva i*. Länet tar också upp Infrastruktur och tillgänglighet som ett femte område. 22 åtgärder anges, av vilka ett antal har karaktären av utvecklingsåtgärder för glesbygden. Flertalet åtgärder är ändå inriktade på näringslivet och utvecklingen av framför allt ny- och småföretagandet.

Förändringar efter den 15 april

Länet framhåller att den negativa befolkningsutvecklingen fortlöpande gör behovet av utvecklingsåtgärder allt större. Behovet har accentuerats, bl.a. till följd av de aviserade neddragningarna i försvarsorganisationen. Åtgärder för att främja tillväxten är därför nödvändiga - både sådana som ryms inom tillväxtavtalet och sådana som måste diskuteras utanför avtalets ramar.

Målformuleringarna i avtalet har förtydligats. Finansieringsdiskussionerna har intensifierats och nu finns en kostnads- och finansieringsöversikt redovisad, dock endast för år 2000.

Sammanfattande intryck

Tillväxtavtalet förefaller vara väl förankrat, både i det regionala partnerskapet och lokalt, där kommunerna har varit aktiva i arbetet. Företagare har lett arbetsgrupper som tagit fram åtgärder. Arbetet med tillväxtavtalet har samordnats med programarbetet för EG:s strukturfonder.

Avtalet är på god väg mot ett färdigt avtal. Det är väl strukturerat men saknar fortfarande den skarpa inriktningen på näringslivets utveckling. Avtalet har viss karaktär av generellt utvecklingsprogram för länet. Flertalet åtgärder är inriktade på små- och nyföretagande, oftast inom traditionella verksamhetsområden. Analysen är genomarbetad och väl dokumenterad. Det finns företag i länet med mycket hög kompetens och kapacitet, t.ex. vad gäller industriella processer. Det är överraskande att detta inte är synligt i avtalet som en resurs som kan utnyttjas inom flera delar av näringslivet.

Det finns en ambition att beakta jämställdheten i det fortsatta arbetet, men detta är inte fullt ut genomfört hittills eller syns inte genomgående i åtgärderna. Jämställdhet behandlas som en speciell åtgärd. På samma sätt uttalas ambitioner att beakta

och leva upp till miljömålen, men hur detta skall ske framgår inte tydligt i åtgärderna.

Ansvariga anges för varje åtgärd, oftast fler än en aktör. Finansieringen förefaller vara åtminstone delvis förankrad. Västernorrland avser att ge den lokala nivån en tydlig operativ uppgift och ett tydligt ansvar för genomförandet av åtgärderna. Däremot anges inte var ansvaret skall ligga för avtalet som helhet.

Det finns tydliga mål och indikatorer, vanligen kvalitativa, angivna för varje prioriterat insatsområde. Det finns också mål och förväntade resultat angivna per åtgärd. Uppföljning och utvärdering förbereds. En intressant idé i avtalet är att dels externa utvärderare, dels kollegieutvärderare, dvs. bedömare i andra län, skall kunna svara för utvärderingarna. Resurser för utvärderingen skall avsättas inom respektive åtgärd.

Västmanlands län

Profil och innehåll

Västmanlands län bedömer det som speciellt viktigt att skapa förutsättningar som främjar ökad innovationskraft. Den övergripande strategin för länets tillväxtavtal är att offentliga organ på olika sätt skall stödja och stimulera företagen i deras strävan att höja kunskapsinnehållet i varor och tjänster. Programmet består av två insatsområden med vardera tre åtgärder. Det första området är *Tillväxt genom insatser för individer*. Målet är att skapa en bättre grund för tillväxt genom en ökad entreprenörsanda, höjd kunskap och kompetens, tillgänglighet på arbetsmarknaden, samt att tydliggöra och stärka kulturens och attitydernas roll som tillväxtfaktorer. Västmanland tillhör för övrigt de få län som har en genomarbetad kulturstrategi för tillväxt. Det andra området är *Tillväxt genom insatser för företag och näringsliv*. Målet för detta är att bidra till utveckling av befintliga och nya företag, breddade marknader för företagen samt en bättre tillväxtmiljö i form av strategisk infrastruktur för företagen.

Förändringar efter den 15 april

Skrivningar kring program, mål och indikatorer samt integrationen av de horisontella målen är mer koncentrerade. Mål och indikatorer har på ett bra sätt formulerats och arbetats in på alla nivåer. Fyra s.k. kärnindikatorer används på åtgärds- och aktivitetsnivå. Dessa utgår ifrån det förslag till indikatorer som NUTEK tagit fram som förslag för de kommande strukturfondsprogrammen. Genomförande och ansvar med precisering av berörda organisationer finns angivet på åtgärdsnivå. Diskussionerna om avta-

lets finansiering har också avancerat. Uttrycket *möjlig finansieringslösning* används genomgående med hänvisning till pågående budgetarbete och annat.

Sammanfattande intryck

Västmanlands län tillhör dem som har kommit relativt långt i sitt arbete med tillväxtavtalet. Avtalet förefaller vara brett förankrat i såväl det regionala partnerskapet som på den kommunala nivån. Lokala partnerskap bildades tidigt. Det är oklart i vilken utsträckning näringslivet har deltagit i arbetet. Intrycket är att det har skett via organisationerna.

Analysen lägger en bra grund för hela avtalet. Bl.a. finns ett intressant resonemang kring och studier av näringslivets regionala specialisering. Man går betydligt djupare än i SWOT-analysen genom att också försöka förstå dynamiken och förändringen i näringslivet. Därmed ökar sannolikheten för att "pricka in" rätt insatsområden och få bättre resultat av de insatser som sedan görs. Två branscher med hög specialisering, industri för el- och optikproduktion samt transportmedelsindustrin, pekas ut som motorer för tillväxten i länet. De utgör en komparativ fördel som bör vidareutvecklas. Man pekar också på att länet har en större andel anställda inom kunskaps- och FoU-intensiv verksamhet än riket och konstaterar att de näringsgrenar som har haft den bästa sysselsättningsutvecklingen på senare tid kännetecknas av ett högt kunskapsinnehåll. Men man diskuterar också dilemmat att de stora företagen i länet minskar antalet anställda trots att produktionsvolymen ökar. Intrycket är att det inte med säkerhet går att fastställa att all kunskapsintensiv verksamhet genererar positiva sysselsättningsökningar. Därmed blir det naturligtvis också svårare att bestämma en mer specifik strategi för åtgärderna.

Jämställdhetsperspektivet är relativt bra integrerat. Det är viktigt att fortsätta utveckla detta, inte minst i genomförandet av programmet. En hel del arbete återstår för att integrera hållbarhetsperspektivet i avtalet. Under de horisontella målen tas miljöaspekten upp men det finns inte integrerat i åtgärderna. Västmanlands ambition att höja kunskapsinnehållet i produktionen bör kunna harmonisera väl med ökning av miljökompetensen inom många områden.

Västra Götalands län

Profil och innehåll

Arbetet med det regionala tillväxtavtalet i Västra Götaland karakteriseras av att man har valt att utgå från åtta delregioner; Göteborgsregionen, Mellansjöregionen, Dalsland, Fyrstad, Västra Skaraborg,

Norra Bohuslän, Sjuhärad och Skärgården. Det material som lämnades den 15 november ger endast knapphändig information om avtalens inriktning och innehåll. Det länsövergripande avtal som lämnades den 15 april innehöll prioriteringarna *Kompetensförsörjning, Förnyelse, Tillgänglighet och Social förnyelse*. De delregionala avtalen anslöt tämligen väl till denna profil.

Förändringar efter den 15 april

Västra Götalands län förefaller sedan den 15 april ha koncentrerat sig på förhållandet mellan regionen som helhet och delregionerna. I det underlag som har skickats in utvecklas tankar kring organisationen, som utgår ifrån delregionerna men där Västra Götalandsregionen vill ha ett inflytande och personer på plats. Kriterier ställs också upp för länets medfinansiering av delavtalen.

Västra Götaland har inte lämnat något länsövergripande avtal i november. Det är från det inlämnade materialet svårt att sluta sig till om några förändringar har gjorts av innehållet i delregionernas avtal.

Sammanfattande intryck

Länet förefaller ha ett grepp och en tanke om hur man skall hantera att arbeta med delregioner. Detta har i sig tagit mycket kraft varför andra saker har fått stå tillbaka.

I novemberdokumentet betonas att arbetet under år 2000 kommer att inriktas på att finna former för samarbete mellan kommuner, delregioner och länet som helhet samt mellan lokala, delregionala och regionala partnerskap. Ambitionen är att också ta fram ett länsövergripande avtal.

Styrkan i Västra Götalands avtal ligger i analysen. Denna är välskriven och genomarbetad. Den går på ett systematiskt sätt igenom olika aspekter kring länet samt styrka och svagheter i dess näringsliv. I analysen identifieras några kritiska faktorer vars utveckling bedöms vara avgörande för utvecklingen i länet. Analysen har en tydlig regional profil. Kopplingen mellan analysen och programmet kunde emellertid vara tydligare på miljöområdet. T.ex. anges i analysen att försurning och övergödning är de största miljöhoten, men detta avspeglas inte i några åtgärder.

Det faktum att länet utgår från delregionala avtal kan antas skapa goda förutsättningar för väl förankrade program.

Vad avser finansiering och genomförande är de delregionala avtalen relativt svaga, variationer finns mellan delregionerna. Organisationen och formerna för självstyrelseorganets finansiella medverkan i de delregionala avtalen är väl genomarbetad. Själv-

styrelseorganet betonar att flexibiliteten i medelsanvändningen måste öka. Konkreta förslag krävs som underlättar en gränsoverskridande tillväxtpolitik.

Västra Götaland förefaller ha ambitioner att integrera jämställdhetsperspektivet. Merparten av arbetet återstår dock. Regiondelarna Dalsland och Fyrstad lyfter särskilt väl fram miljöaspekter på ett konkret sätt. I övrigt behöver avtalen kompletteras för att begreppet hållbar utveckling från ekologisk synpunkt skall vara väl integrerat i åtgärder. En bra grund finns i SWOT-analysen och de tre tidigare länens strategiska mijo arbete.

Tillväxtavtalen är svaga när det gäller uppföljning och utvärdering. Det sägs i den länsövergripande kappan att Utvecklingsgruppen i Västra Götaland bl.a. har till uppgift att ansvara för detta. Mellansjöregionen har påbörjat målformuleringar per åtgärdsområde, Norra Bohuslän anger att styrgruppen ansvarar för uppföljning och utvärdering, Sjuhärad har en något mer utvecklad struktur med övergripande mål för regionen, mål per insatsområde och effekt för åtgärder, inget sägs dock om ansvaret.

Örebro län

Profil och innehåll

Örebro län lyfter liksom flertalet andra län fram *kompetensutveckling* som ett prioriterat insatsområde. Såväl näringsliv som samtliga kommuner anser att detta är av mycket stor betydelse. För företagen handlar det framför allt om att kunna rekrytera kompetent arbetskraft. *Näringslivsutveckling* är ett andra insatsområde som prioriteras. Här lyfts bl.a. tillgången till riskvilligt kapital fram som en av de viktigaste förutsättningarna för tillväxt i länet. Vidare framhålls att satsningar skall göras inom sådana områden där Örebro län har starka positioner utifrån ett nationellt och ett internationellt perspektiv. Länet som mötesplats, matkultur och kretslopps- och miljökunskap är områden som betraktas som starka i sammanhanget.

Förändringar efter den 15 april

Analysen har utvidgats och fördjupats. Olika utvecklingsalternativ är tydligare beskrivna, något som efterlystes i den tidigare ex ante-utvärderingen. Kopplingen mellan analys och insatsområden respektive åtgärder har också förstärks och den röda tråden har blivit tydligare. Antalet åtgärder har begränsats något, från 23 till 20. Två av insatsområdena har dock karaktär av uppsamlingsheat för det som inte kom med i de först presenterade område-

na. Detta följer ett mönster som återkommer i flera andra tillväxtavtal. Bred förankring resulterar ofta i en ganska stor bredd i åtgärdsprogrammet.

Resonemang om tillväxtavtalets uppföljning och utvärdering var långt framme redan i aprilversionen. Likaså fanns en redogörelse för finansieringsläget. Detta har utvecklats ytterligare i den senaste versionen.

Sammanfattande intryck

Örebro län tillhör dem som har kommit relativt långt i arbetet med tillväxtavtalet. Avtalet förefaller tämligen väl förankrat i de enskilda kommunerna och även i näringslivet. Dokumentationen ger intryck av att involverade parter har en samsyn kring färdriktningen, vilket i sin tur ökar möjligheten för ett bra genomförande.

Analysen har förbättrats sedan aprilversionen men bör i stora stycken kunna utvecklas ytterligare. Den är fortfarande ganska allmänt hållen och beskrivande till sin karaktär. Detta påverkar också helhetsintrycket av avtalet.

Det finns en strategi för uppföljning och utvärdering samt relativt långt framskridna diskussioner om avtalets finansiering och ansvar för genomförandet. Enligt uppgift skall detta vara slutfört till den 15 februari. Det finns mål uppställda för jämställdhet men indikatorer saknas i flertalet fall. Ambitionen och ansatsen är bra. Miljömedvetandet finns men åtgärder är inte tydligt belysta med avseende på hållbar utveckling. Dock redovisas ett antal projekt som relaterar till ett kretsloppstänkande.

Östergötlands län

Profil och innehåll

Tillväxtavtalet består av sju insatsområden vilka i sin tur är uppdelade på en eller flera åtgärder. Insatsområdena är *Entreprenörskap, Nyföretagande, Utveckling av befintliga företag, Attrahera utländskt kapital, Utbildning och kompetens, Starka industriella kluster* samt *Informationsteknisk infrastruktur*.

Förändringar efter den 15 april

Östergötlands län hade redan i april kommit långt i arbetet. I novemberversionen har antalet insatsområden begränsats från sju till sex, antalet åtgärder från 20 till 17. Intrycket är att länet sedan i april i första hand har koncentrerat sig på att lösa de svåra frågorna kring finansiering, uppföljning och utvärdering samt genomförandeorganisation. Man har också lyckats med att ta fram ett mycket genommar-

betat tillväxtavtal med endast några få svaga punkter. Exempelvis är detta ett av de län som tydligast redovisar hur de finansiella överenskommelserna mellan olika parter ser ut.

Sammanfattande intryck

Tillväxtavtalet är förankrat i det regionala partnerskapet som består av ledande representanter för ett antal viktiga regionala utvecklingsaktörer. Intrycket är att länsstyrelsen har ett fast grepp om processen men med god förankring i partnerskapet. Vad avser näringslivets medverkan så ingår näringslivets organisationer – FR, SAF, LRF, Handelskammaren – i såväl partnerskap som i arbetsgrupper. Enskilda företagare finns med i samtliga arbetsgrupper.

Analysen är väl strukturerat och relevanta data används genomgående. Jämförelser görs inom regionen och med riket som helhet. Östergötland använder befintligt statistik på ett föredömligt sätt för att påvisa specifika fenomen i länet och mellan länets delar. I analysbilagan finns bl.a. en intressant kartläggning av länets starka industriella kluster. Här nöjer man sig inte, som många andra län, med att identifiera att de finns, utan man går vidare och analyserar deras potentiella tillväxtförmåga. I varje delavsnitt redovisas en sammanfattning av åtgärder som anses relevanta med avseende på analysen. Metodvalet är pedagogiskt och smart. Det är lätt att se kopplingen mellan analys och slutsats. Sammantaget är det en god analys av Östergötland. Det finns en logisk koppling mellan de iakttagelser som gjorts i analysen och de åtgärder som föreslås. I vissa fall finns en naturlig återkoppling till analysarbetet, t.ex. klusterstudien, i diskussionen om insatsområden. Intrycket är att man har lagt ned stor möda på sin analys. Med denna som grund har man senare kunnat bygga ut ett program som är starkt inriktat på tillväxt.

Man har lyckats behålla fokuseringen på tillväxtfrågor. En bidragande orsak kan vara att frågor kring landsbygdsutveckling drivs i ett eget forum, Östergötlands regionala landsbygdsprogram.

Här redovisas ett mycket bra försök att integrera jämställdhetsperspektivet. Miljöaspekter har dock tonats ned i denna version. Exempelvis har den lovande studie som länsstyrelsen och Linköpings universitet genomfört, inte tagits upp. Avtalet innehåller ingen prioritering med miljöinriktning och hållbar utveckling från ekologisk synpunkt avspeglas endast svagt i avtalet som helhet. Intrycket är att det återstår en hel del arbete på detta område.

Arbetet med att få fram en sammanhållen finansiering är imponerande och väcker stora förvänt-

ningar på genomförandet av åtgärderna. I jämförelse med övriga tillväxtavtal framstår detta avtal som ett av de mest genomarbetade. Det anges tydligt vilka resurser som olika finansiärer har kommit överens om att sätta in i tillväxtavtalet. Arbetet med detta har bedrivits i en särskild finansieringsgrupp som dels har definierat hur stor ambitionen är inom respektive insatsområde, dels identifierat vilka finansiella resurser som finns tillgängliga. Förhandlingarna har gått ut på att försöka sluta gapet mellan den gemensamma ambitionsnivån och det som de olika finansiärerna är beredda att satsa. Metoden har uppenbarligen varit framgångsrik i Östergötland och det kan finnas skäl för andra län att studera detta närmare. Stor vikt läggs vid uppföljning och utvärdering av tillväxtavtalet. Partnerskapet kommer att knyta en uppföljningsgrupp till sig som har till uppgift att bevaka att åtgärdernas effekter analyseras. 500 000 kronor avsätts för uppföljning och utvärdering vilket indikerar en insikt hos partnerskapet om att detta är betydelsefullt. Fortfarande kvarstår en del arbete med att utveckla mätbara mål mm.

SOU och Ds kan – med undantag av 1999 års serie – köpas från Fritzes Kundservice. 1999 års serie kan köpas från Fakta Info Direkt, Kundservice. För remissutsändningar av SOU och Ds fr.o.m. 2000 års nummerserie svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadresser:

Fritzes Kundservice

106 47 Stockholm

Tel: 08-690 91 90

Fax: 08-690 91 91

E-post: fritzes.order@liber.se

Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 1993.

– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:

Information Rosenbad

Regeringskansliet

103 33 Stockholm

Tel: 08-405 47 29

Fax: 08-405 42 95

Stockholm 2000

ISBN 91-38-21130-0

ISSN 0284-6012

Departementsserien 2000

Kronologisk förteckning

1. Kommittéhandboken. SB.
2. Internationellt tullsamarbete. Fi.
3. Sveriges tillträde till 1996 års EU-konvention om utlämning. Ju.
4. Ny insiderlagstiftning, m. m. Fi.
5. Omskärelse av pojkar. S.
6. Undantag från turordningen. N.
7. Tillväxt i hela Sverige. Rapport om tillväxtavtalen. N.

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Kommittéhandboken. [1]

Justitiedepartementet

Sveriges tillträde till 1996 års EU-konvention
om utlämning. [3]

Socialdepartementet

Omskärelse av pojkar. [5]

Finansdepartementet

Internationellt tullsamarbete. [2]

Ny insiderlagstiftning, m. m. [4]

Näringsdepartementet

Undantag från turordningen. [6]

Tillväxt i hela Sverige. Rapport om tillväxtavtalen. [7]

REGERINGSKANSLIET

Näringsdepartementet

103 33 Stockholm

www.naring.regeringen.se